

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ & ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΜΕΝΙΑΝΩΝ ΧΑΝΙΩΝ "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

ΧΡΟΝΟΣ 4ος ΦΥΛΛΟ 14ο ΙΟΥΛΙΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1999 ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΗ 1 ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

Το γραμματσάκι τσ' Ελευθερόπολης ΣΤΣΙ ΔΟΞΕΣ ΜΑΣ ΠΑΛΙ, ΣΤΑ ΟΠΑ-ΟΠΑ ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΑΝΟΙ!

Αναγνώστη μου μερωντικέ,

Η Αδελφότητα η "Αγία Σοφία", μας έκαμε κάλεση το περασμένο καλοκαίρι, να 'χομε, λέει καλήν αντάμωση στου Μπαμπ' Αλή το Χάνι, όπου 'χει κτήμα, και μέγαρο κτισμένο, ωραιοπλουμισμένο, παλάτι των Γραμμάτων, των Τεχνών και των επαγγελματιών των ειρηνικών. Για να μάσε δείξουμε λέει και να τιμήσουμε το βιβλίο δικού μας, αρμενιανού κοπελιού και κλειδοκράτορα τση κασόννας του παρά του γκουβέρνου - Λόρδο θησαυροφύλακα, αποκαλούνε το δικόν τωνε οι Ιγγλέζοι.

- Στσι δόξες σας, μωρέ πάλι, και στα όπα-όπα, είστε οι αρμενιανοί, μας ελέγανε οι ξενοχωρίτες ζηλιάρογατοι.

- Κι αμέ, μωρέ! Να 'τανε η ζήλεια ψώρα!

- Επήγαμε το λοιπόν, πατείε με πατώ σε, φαμελιακώς, στη μάζωη ούλ' οι μονοστιβανοί αποκορωνιώτες, οι λουστρινάτοι χανιώτες, επίσημοι και μεγάλοι οφικιάλοι, μητροπολίτες, στρατηγού, πολιτικοί απ' ούλα τα μιλέτια, πράσινα, κόκκινα και μπλε, παπάδες, ζευγάδες, νομάρχοι, δημάρχοι, γιατροί (αχρείαστοι να 'ναι μα μάσε χρειάζονται και δίχως τους δεν κάνομε, ως μας ερτένεψ' η καλοπέραση κι η ρόδα), δικηγόροι, προφεςόροι, εφεμεριδογράφοι, συντακτικοί επιτρόποι, κι η Συντακτική Επιτροπή, βέβαια, τσ' "Ελευθερόπολης", σύσσωμη και με τα γυναικόπαιδα τζη έδωκε πρώτη το παρόν.

Μαζωχτήκαμε γιατ' απού λέτε, κι η λειτουργία των ομιλιών και των παινεμάτων του βιβλίου αρχινίζε.

Τρεις λογάδες επήρανε το λόγο, οι δυο ήταν υπουργοί κι ο τρί-

☞ συνέχεια στη σελίδα 3

ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΗΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΟ ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

Για την ενίσχυση των εκδηλώσεων και την κατασκευή μνημείου ανοίχτηκε λογαριασμός από τον «Κριτοβουλίδη», στην Αγροτική Τράπεζα (Αρ. Λογ. 002 01 081656 23) στον οποίο οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να καταθέτουν τις προσφορές τους.
Παρακαλούμε όσους καταθέτουν χρήματα να ενημερώνουν το Σύλλογο για την προσφορά τους.

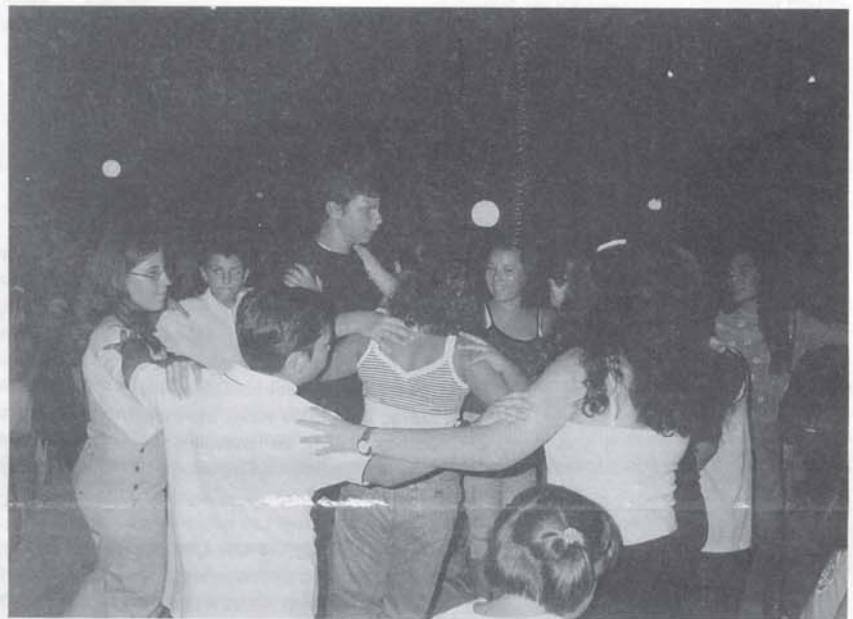
Συνάντηση, και σχετική σύσκεψη πραγματοποιήθηκε ύστερ' από ανοικτή πρόσκληση, στις 19 Αυγούστου στα "ΤΑ ΚΡΥΑ ΝΕΡΑ", και συμμετείχαν περίπου 50 χωριανοί μας.

Αποτέλεσμα των συζητήσεων, ύστερα και από σχετική πρόταση του κ. Δημάρχου. Στην επιτροπή συμμετέχουν εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, Δήμος, Τοπικό Συμβούλιο Αρμένων, του Συλλόγου ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ, άτομα καταξιωμένα στο χώρο των κοινών και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ο εφημέριος του χωριού κ.α.

☞ συνέχεια στη σελίδα 14

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1999

Για τρίτη συνεχή χρονιά ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής ο "Κριτοβουλίδης" σε συνεργασία με τους φορείς του χωριού διοργάνωσε και φέτος μαθήματα κρητικού χορού στο Δημοτικό Σχολείο Αρμένων. Τα μαθήματα έγιναν και πάλι με χοροδιδάσκαλο τον κ. Γιάννη Τερεζάκη και τα παρακολούθησαν για ένα

εικοσήμερο τα ντελικανδάκια των Αρμένων Αβερκάκης Παύλος, Κολώνη Κική, Τσακιράκις Στέλιος, Μπαλιτή Έλενα, Κουτσουπάκης Κυριάκος, Νικολάου Νανά, Γιανναράκης Μιχάλης, Παντερμάκη Άννα, Νικολουζάκη Βάλια, Γαβριηλίδης Χριστόφορος- Ιωάννης, Κοντορινάκη Μαρία, Τερεζάκη Στέλλα, Πατερράκη Ναταλία, Τερεζάκη Δέσποινα, Κουτσουπάκη Ελεάννα, Κουτσουπάκη Ναστάζια, Κρουσταλάκης Γιάννης και Κοντογιάννη Δήμητρα.

Στις 13 Αυγούστου, Παρασκευή βράδυ έγινε προς τιμή τους μια κρητική βραδιά στο Δημοτικό περίπτερο "ΚΡΥΑ ΝΕΡΑ", όπου χόρεψαν με επιτυχία όλους τους Κρητικούς χορούς, από συρτό, σούστα, πεντοζάλη, Μαλεβιζιώτη, έως και τους ξεχασμένους Ζερβόδεξο, Λαζώτη, Αγκαλιαστό και το χορό τση σκούπας. Τελειώνοντας τους απονεμήθηκαν αναμνηστικά διπλώματα, γι' αυτή τους την συμμετοχή.

Πριν από το χορό ο κ. Τερεζάκης έκανε ομιλία σχετικά με την κρητική μουσική παράδοση και τον κρητικό χορό.

☞ συνέχεια στη σελίδα 14

Συνάντηση με το Δήμαρχο του Δήμου Αρμένων

Στα πλαίσια των της προσπάθειας του Συλλόγου των Αρμενιανών της Αθήνας ο "Κριτοβουλίδης" για σύσφιξη των σχέσεων και επίτευξη συνεργασίας με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, το πρωί της 10ης Αυγούστου το Προεδρείο του Συλλόγου είχε δίωρη περίπου συνάντηση με τον Δήμαρχο του Δήμου Αρμένων κ. Παντελή Καραγιαννάκη. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στο γραφείο του κ. Δημάρχου ύστερα από παράκληση του Συλλόγου, την οποία ο κ. Δήμαρχος είχε την ευγενή καλοσύνη ν' αποδεχθεί ευχαρίστως.

☞ συνέχεια στη σελίδα 14

κοινωνικά

ΓΑΜΟΙ

Ο Χρήστος Τσιτσιριδής και η Χρυσούλα Καραγιαννάκη, παντρεύτηκαν στον Άγιο Νικόλαο Σπλάντζιας στα Χανιά στις 15 Αυγούστου.

Στις 28 Αυγούστου στον Άγιο Νικόλαο Αρμένων έγινε ο γάμος της Κυριακής Πανυγηράκη, κόρη της Πόπης και του Ανδρέα, εγγονής του Ζαχάρη Καβρουλάκη με τον Βασίλη Δημήτριο από τους Μαχαίρους. Ακολούθησε τρικούβετο γλέντι στο κέντρο "ΚΟΝΤΑΡΟΣ" των Βρυσών.

Τους ευχόμαστε να ζήσουν χαρούμενοι και ευτυχισμένοι.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Η Γιώτα Χίνου σύζυγος του Τάσου Χαϊράκη γέννησε στις 13 Αυγούστου κοριτσάκι.

Η Αρτεμισία Τσιτσιριδής σύζυγος του Γιάννη Νικολουδάκη η γέννησε στις 17 Σεπτεμβρίου αγοράκι.

Η Ειρήνη Καμπουράκη σύζυγος του Μανώλη Καλλιβερέτακη γέννησε στις 11 Ιουλίου κοριτσάκι.

Η Κορνηλία Βιρβιράκη σύζυγος του Ιωάννη Πατεράκη γέννησε στις 8 Ιανουαρίου κοριτσάκι.

Η Παναγιώτα Αγγελοπούλου σύζυγος του Αντώνη Βιρβιράκη γέννησε στις 30 Απριλίου κοριτσάκι.
Να τους ζήσουν.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

Στις 14 Αυγούστου βαπτίστηκε το κοριτσάκι του Αντώνη Χαλβαδάκη και της Ευαγγελίας και ονομάστηκε Ειρήνη. Νόμος ο Ιωάννης Φλεμετάκης.

Στις 21 Αυγούστου βαπτίστηκε το αγοράκι του Δημήτρη Καλλιβερέτακη και της Μαρίας Τρικεριώτη - Παραδείση και ονομάστηκε Χρήστος. Νονά η Χαριτωμένη Μανιά.

Στην εκκλησία του Αγίου Φανουρίου Βρυσών την 25/7/99 έγινε η βάφτιση της κόρης του Εμμανουήλ και Μαρίας Τερεζάκη. Ανάδοχος ήταν η Ντίνα Αναγνωστοπούλου. Στη νεοφώτιστη δόθηκε το όνομα Ειρήνη. Ακολούθησε πλούσιο γλέντι στο κοσμικό κέντρο Ζυγός του Ρεθύμνου μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.

Στους γονείς και συγγενείς ευχόμαστε να τους ζήσουν.

ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΕΣ

Πέθανε στην Αθήνα και ετάφη στους Αρμένους στις 20 Ιουνίου η Σοφία Λαμπαθάκη το γένος Καβρουλάκη.

Πέθανε στην Θεσσαλονίκη και ετάφη

στους Αρμένους στις 18 Ιουλίου ο Στέφανος Φρεσκάκης του Κωνσταντίνου.

Πέθανε στην Αθήνα και ετάφη στους Αρμένους στις 15 Αυγούστου ο Γεώργιος Βασμουλάκης του Ιωάννου.

Πέθανε στους Αρμένους και ετάφη στα Ασκόφου στις 14 Σεπτεμβρίου ο Γεώργιος Καπριδάκης του Αλεξάνδρου.

Από παραδρομή στο προηγούμενο τεύχος στους αποβιώσαντες αναφέρθηκε η Μαρία Μαραγκουδάκη αντί του σωστού Αργυρώ Μαραγκουδάκη.

ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ

Η Αναστασία Γιαπιτζάκη του Ιωάννη και της Ειρήνης πέτυχε στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Ιωσήφ Καπριδάκης του Γιάννη και της Μαρίας πέτυχε στο τμήμα Μηχανολογίας του ΤΕΙ Λάρισας.

Η Μαρία Καβρουλάκη του Βαγγέλη και της Ζέττας πέτυχε στο τμήμα Φυτικής Παραγωγής του ΤΕΙ Ηρακλείου.

Ο Δημήτρης Μιχελιογιάννης του Σήφη και της Μαρίας πέτυχε στο τμήμα Δημοσιογραφικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η Ρούλα Γαβριηλίδου του Γαβριήλ και της Ελένης Τσιτσιριδίου πέτυχε στο τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοίκησης του Πανεπιστημίου Πειραιά.

Η Κική Βασιάλλου του Μιχάλη και της Ζωής Χατζιδάκη πέτυχε στο τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο Κοτίδης Βασίλης πέτυχε πέρυσι στο τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Οικονομικού Πανεπιστημίου Πειραιά.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Πριν ακόμα συνέλθουμε από το θάνατο του λατρευτού μας συζύγου και πατέρα Αντώνη Αγγελλάκη, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε δημόσια όλο τον σκόσιμο που μας συμπαραστάθηκε με κάθε τρόπο κατά τη διάρκεια της ασθένειάς του και όλους όσοι προσευχήθηκαν μαζί μας για την ανάπαυση της ψυχής του. Ευχαριστούμε ιδιαίτερω τους τελευταίους που τον βοήθησαν στο Νοσοκομείο Χανίων, τους γιατρούς Τσιτσιριδής Μανούσο και Πατεράκη Σταυρούλα και τη νοσηλεύτρια Κοτρονάκη Ευαγγελία.

Η σύζυγος Ιωάννα
τα παιδιά του
Βάγια, Γιώργης, Νεκταρία

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Στη μνήμη Στέφανου Φρεσκάκη η κόρη του κ. Όλγα Τριαρίδη προσέφερε το ποσό των 140.000 δρχ. για την αγορά ενός ξυλόγλυπτου προσκυνηταρίου στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου.

Στη μνήμη Στέφανου Φρεσκάκη και αντί στεφάνου προσέφεραν για τις ανάγκες του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής «Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ» 20.000 δρχ.

Στη μνήμη Γεωργίου Βασμουλάκη και αντί στεφάνου προσέφεραν για τις ανάγκες του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου η αδελφή του κ. Μαρία Μιχελιογιάννη 50.000 δρχ., η ανιψιά του κ. Σοφία Βαγιωνάκη Κοντογιώργη 20.000 δρχ., ο κ. Ιωάννης Α. Στυλιανομανωλάκης 50.000 δρχ.

Στη μνήμη Χριστίνας Βαγιωνάκη ο σύζυγος της Μιχαήλ Βαγιωνάκης προσέφερε το ποσό των 10.000 δρχ. για τις ανάγκες του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου.

Η κ. Μαρία Νιωτάκη προσέφερε το ποσό των 12.000 δρχ. για τις ανάγκες του Ιερού Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Αρμένων ευχαριστεί θερμά τους ως άνω δωρητές.

Για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος, Παπα-Μανώλης Νικολακάκης

ΕΝΙΣΧΥΣΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

216. Ανώνυμος	10.000
217. Ανώνυμος	5.000
218. Βιρβιράκης Δημοσθένης	5.000
219. Βενεράκης Σπύρος	10.000
220. Τερεζάκης Σπύρος	5.000
221. Πανυγηράκης Δημήτρης	10.000
222. Κοκολάκη Γεωργία	2.000
223. Διονάς Αβέρκιος	5.000
224. Μιχελιογιάννη - Παπαδάκη Ασπασία στη μνήμη του πατέρα της γιατρού Γ. Μιχελιογιάννη	20.000
225. Καλλιβερέτακη Γεωργία	5.000
226. Τσακίρακης Νίκος του Ν.	10.000
227. Ενορία Αρμένων	10.000
228. Καραβελάκης Νικόλαος	15.000
229. Ανώνυμος, στη μνήμη Αντώνη Αγγελλάκη	150.000
230. Στυλιανομανωλάκη Ρένα	5.000
231. Καβρουλάκης Αντώνης	5.000
232. Πατηνωτάκης Σταύρος	10.000
233. Πριπάκη - Κουντάνη Μαρία	5.000
234. Καβρουλάκη Βασιλική του Μάρκου	5.000
235. Βαγιωνάκης Μιχαήλ στη μνήμη Γεωργίου Βασμουλάκη	50.000
236. Στυλιανομανωλάκης Ιωάννης του Εμμ.	10.000
237. Χαλβαδάκη Βασιλης του Γεωργίου	10.000
238. Σκανδάλης Αλέκος	20.000
239. Ανδρουλάκης Αλέξανδρος	10.000
240. Ξενάκης Σπύρος	5.000
241. Βιρβιράκης Νίκος	2.000
242. Στυλιανομανωλάκης Ιωάννης του Ανδρέα.	20.000
243. Ανώνυμος	5.000
244. Νικητάκη - Δανύλη Ευαγγελία	10.000
245. Νικητάκη - Βατού Μαρία	10.000
246. Φρεσκάκης Μανούσος	10.000
247. Βιρβιράκης Γεώργιος	3.000
248. Τερεζάκης Γεώργιος	5.000
249. Μαραγκουδάκη - Παράσχου Μαρία	5.000
250. Οικ. Γεωργίου & Δημητρίου Φρεσκάκη στη μνήμη Γ. Βασμουλάκη	30.000
251. Ο Λαμπαθάκης Βασίλης ανέλαβε το κόστος του παρόντος φύλλου, στη μνήμη της μητέρας του Σοφίας	200.000
252. Γιάννης και Δημήτρης Βασμουλάκης προσέφεραν στη μνήμη του πατέρα τους Γεωργίου Βασμουλάκη	250.000
253. Τσιριγώτη - Αντωνίου Σοφία	5.000
254. Ανώνυμος	5.000
255. Τερεζάκη Σοφία του Ελ.	5.000

Τους ευχαριστούμε πολύ.

Το τεύχος Νο 13 της "Ε" κόστισε 200.000 δρχ.

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση της Κοινότητας των Αρμένων
και του συλλόγου Αρμενιανών Χανίων "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

Εκδότης-Διευθυντής
Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124
173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ. & Fax: 9916613
Email: jtsk@hol.gr

Συντακτική Επιτροπή
Κουρομυχελάκης Βασίλης
Μπουρνάζος Χαραλάμπος
Στυλιανομανωλάκης Γιάννης
Τσακίρακις Γιάννης
Τσιτσιριδής Ελένη

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

τους γραμματικούς αρμενιανούς, κι η γλώσσα ντων επήγαινε ροδάκι. Μυθράλιον ήταν ο Βενιζέλος και Χρυσόστομος ο χωριανός μου υπουργός. Λίγα κατάλαβα, γιατί με τσ' αριθμούς και τσι λογαριασμούς δεν τα πολυπώω καλά εγώ η "Ελευθερόπολις". Από τη μια δραχμή που 'βαλα την τιμή του φύλλου καταλαβαίνετε δα σε ποια εποχή παλιοημερολόγιτική ζωό, κι είντα κουμάντα κάνω με τσι παράδες. Ίδια κι απαράλλαχτα με του συγχωρεμένου του Γιωργάκη του Κουκουράκη τα εμπόρια. Απού τα καρόλια τση κλωστής, τσ' "Αγκυρας", που τα 'χε αγορασμένα, πριν τον πόλεμο του '40, μια δραχμή κι ενενήντα λεφτά, τα πουλίε στην κατοχή δύο δραχμές, την ίδια ώρα που στη Χώρα τα πουλούσανε οι εμπόροι είκοσι χιλιάδες δραχμές τ'να. Κι έπαιξε βέβαια φαλιμέντο η επιχείρηση του Γιωργάκη. Μα κι εμένα τσελεκωμένο και στο καροκόλι θα μ'είχανε κλεισμένο από καιρό για τα χρέη, αν δεν εκάναν ρεφενέ οι αναγνώστες να μ'αγοράζουν το χαρτί, και να πλερώνουν τον τυπογράφο και τον ταχυδρόμο.

Φωτογραφία από την εκδήλωση.

Μα δε βαριέσαι, έχει ο Θεός για τον ακάτεχο και το φτωχό. Ο μόνος που κλαίγεται και χτυπιέται ολημερίς, όπου βρεθεί κι όπου σταθεί, πως δεν έχει τσεκίνι, είν' ο υπουργός μας του παρά, κι ας επλημμύρισε τη μεγάλη μπάγκα τσ' Ελλάδας μυλιούνα συναλλάγματα, λίρες, ναπολεόνια και μπιστούνια το χρυσάφι.

Ας είναι, να 'ρθομε στην καλήν αντάμωση στου Μπάμπ' Αλήη του Χάνι και στσι λόγους που μας εβγάλαν οι λογάδες για τα γραφόμενα του βιβλίου.

-Σφιχτόκωλα, γράφει, το βιβλίο μας είπαν πως είν' ακόμη τα πράματα. Κι όχι μόνο σ' εμάς, παρά και σε Παρίσια, Λόντρες, Βόνες, Νιού Γιόρκες και Τόκια (εκεία που βγάνουν τ' αμάξια τα Τογίτια, τα Μιτσουμπτία και τσι Μινώταυρους, που μας αφανίσανε τσι γαϊδάροϋς μας, κι εδα τ' αχούρι το βγάλανε πάρικι). Και πρέπει να κάνομε απομονή, να σφίγγομε τη φλούμπα, ώστε να πάρομε την απάνω βόλτα. Να ξεχρωσόσομε τ' αφορεσμένα τα χρέη, γιατί τα σκατόπιστα τα δανεικά, δε μας τα δώκανε οι Φράγκοι δανεικά κι αγύριστα, παρά μας τα γυρεθύνε και μ' απανωπροκία, του διαόλου οι γαμπροί. Κι άλλα λυπητέρα γράφει το βιβλίο, που μας τα εξηγούσανε οι ρητόροι, και μας εκαμάνε την καρδιά περβόλι.

Είπανε μας όμως πως τα δύσκολα επεράσανε, και κουράγιο να κάνομε, μα φάγαμε, λέει δα το γάϊδαρο και να μην αποσταθούμε στην ορά. Και γρήγορα θα συμπεθεριάσομε με τσι παραλήδες του ONE, ΦΟΝΕ, Χάμπιθα, δε θυμούμαι πως μας το 'πανε το περίπλουτο χωριό, όπου θα μπορούμε με το σπαθί μας και με τα τσαρούχια μέσα, και τότε είναι απού θα γυρίσει κι ο τροχός, και μην τα ρωτάτε τ' άλλα που θα κάμει κι ο φτωχός...

Ο γέρος μάλιστα, ο δικός μας λογάς, που ως εξανάπα τον ορίσανε κι εκείνον να βγάλει λόγο για το βιβλίο, δεν κατέω πως στο διάτανο τα κατάφερε, κι επαράιτησε αριθμούς κι αριθμητικές και λυπητέρες, κι έπιασε, ομπρός σ' εκείνη τη μεγάλη σύναξη και στο' επίσημες κεφαλές, να πανά, στα καλά καθούμενα, τσ' Αρμένους, "το χωριό του γραμματικού του βιβλίου που τιμούμε απόψε", είν' ο πονηρός, για να μην τον αποπάρουνε πως έφερε άσχετες κουβέντες αρμε-

νιανές, κι ευλόγα πάλι τα γένια μας.

Είντα "μεγαλόφρον χωριόν των Αρμένων" είπε πως το γράφανε από τον περασμένο αιώνα σπουδαίοι άνθρωποι που περάσανε και θαυμάσανε τα κάλλη των ανθρώπων, και τση γης του τσ' ευλογημένης τα κάλλη.

Είντα για το πολίτευμα των Αρμένων που γίνηκε Πολίτευμα τση Κρήτης, πριν διακόσιους κοντά χρόνους, είπε, είντα το χωριανό μας τον Κριτοβουλίδη εμνημόνευε και τον αποκάλεσε πατριάρχη και γενάρχη, λέει, τση κρητικής ιστοριογραφίας, είντα για το κοπέλι μας τον Υπουργό είπε πως είναι και σπουδαίος

γραμματικός, αετό τον είπε, όχι μόνο των υπουργημάτων παρά και των απηλών Γραμμάτων, κι ο Θεός να του δοῦει φώτιση και γαλαντομία, αμήν...

Είπανε κι άλλα για το βιβλίο και τον βιβλιογράφο, κι ως ετελειώσαν οι λόγοι, αρχίζαν οι χαιρετισμοί, τελέγανε κι εντοί, κι είπε τότες ο Δεσπότης το "δι' ευχόν των αγίων", ευλόγησε, κι εκήρυξε την απόλυση της σύναξης.

Κι επήγαμε να καθαικένωμε τ' αμάξια να πάμε στα σπία μας να δειπνήσομε γιατί μας εντράκαρε η πείνα, μα δε μας άφηκε η Αδελφότητα να κουνήσομε.

-Που θα πάτε, μωρ' ευλογημένοι, νηστικοί κι ακέραστοι; μας είπανε και μας αποπήσανε.

Και μάσε περάσανε στα σώχωρα του χτηρίου, οπούχανε στρωμένη την τάβλα με του Αβραάμ και του Ισαάκ τα καλά.

Κι εδειπνήσαμε κι ετσουγκρίσαμε τα ποτήρια μας, κι ευχηθήκαμε και στσ' οικοδεσπότες πάντα τέτοιες έσιμζες και χαρές να μας αξίζονε ο Θεός να 'χομε.

Εφιλήσαμε ύστερα τη χέρα των Δεσποτάδων και των παπάδων, χαιρετίσαμε τσ' αποδέλοιτους κι επήραμε το δρόμο για τσ' Αρμένους.

Μόνο που, ζαλισμένους ως μας είχε ο γέροντας, σαν και το Δεσπότη της, οίνος της Αγιά Σοφιάς, αρχίζαμε και τα μαντιναδάκια μας στο δρόμο, μαριόλικα λιγάκι, μα η περίπτωση το επέτρεπε.

Να σου τα τραγουδήσω κι εσένα, αναγνώστη, και μ' αυτά να σ' αποχαιρετίσω και με το καλό να ξανασιμίζομε:

**Θωρείς το το μουστάκι μου, πως άρχιζε να δρόνει
μια κοπελιά μου το φιλέι και γοργομαλώνει.**

**Θε μου και μπέψε μου ντηνε μια χήρα να με θέλει
και μέλιτσες πολλά πολλές, γιατί αγαπό το μέλι.**

**Μπορεί ν' αργεί ο γερωντής του γκρα ντου να γεμίσει
μια σιέτια το καντούνι ντου τη παλωτέ σα ρίζει.**

η Ελευθερόπολις
κι ένας καλαμαράς τση

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Στο μέσισμα του Αυγούστου της Παναγιάς μας η γιορτή. Η εκκλησιά της στο χωριό στη μέση ενός παράδεισου.

Με τις κελαρυστές κρυστάλλινες πηγές με τα πουλιά να τραγουδούν και τους πελώριους πλάτανους την κάμα του καλοκαιριού ν' απομακρύνουν, στολίδι μοιάζει διαλεχτό που ταπεινά η Φύση το προσφέρει στη Μάνα του Θεού και των ανθρώπων.

Με του καιρού το πέραςμα η εκκλησιούλα πάλωσε και χτίστηκε ξανά σύγχρονη και αγνώριστη.

Η φύση λίγο άλλαξε. Ίδιος ψιθυριστός σκοπός απ' τις πηγές. Γλυκιά η δροσιά απ' το θρόισμα των φύλλων. Μάγεμα πάντα το τραγουδι τ' αηδονιού.

Μα ο νους μου αναστοράται και η ψυχή μου αποζητά την ταπεινή παλιά εκκλησιά της Παναγιάς.

Με τις εικόνες λιγοστές το τέμπλο, ξύλινο, απλό και μαυρισμένο απ' τον καιρό. Στις παρακλήσεις ν' αγνοφέγγουν τα κερία μπρος στην εικόνα σου Παρθένε αγνή και, όπως πάντα, έτοιμη ν' απαλύνεις "τας ασθενείας της ψυχής και τας οδύνας της σαρκός".

Σαν γιόρταζες τον Αύγουστο, λευκή φολιά, τριπλοζωσμένη με κερί, δεχόσουν όλο το χωριό.

Τιμητικά, πρώτες απ' όλους, μαυροντυμένες αρχόντισσες, κυράδες του χωριού. Χαροκαμένες, μοιάζαν Παναγιές που σέρνοντας στη γη. Αναντρανίζοντας φιλούν μ' αγάπη τ' άγιο χέρι. Στον πίσω τοίχο του πρόναου ακουμπούν και ξέρουν πως στον πόνο τους φύλεψπλαγχνα θα σκύψεις για να τον ελαφρύνεις.

Μπορεί να έφτυαν μια-μια από τα μάτια μου μπροστά. Μπορεί η εκκλησιούλα η παλιά να χάθηκε κι αυτή, μα ζουν μες στην καρδιά μου. Ο θρόνος τους εκεί, με την αγάπη μου μαζί, ακλόνητος για πάντα.

Μαίρη Πριπάκη - Κουντάνη

Η ροδαρά μας

Χαρά στην τέτοια ροδαρά και ποια κυρά την έχει.
Και στάζουνε τα ρόδα της ροδόσταμο και τρέχει

Μαντινάδες

Πρόβαλε φέγγος τ' ουρανού και δωρεά του κόσμου,
το νου μου και το λοῖσμό' απου' μου πήρες, δως μου.

Πάσχω να βρω κλιμασερή να κόψω ένα κλήμα
να μάσε στεφανώσουνε να φύγ' από το κρίμα.

Του μπαμπακιού τα βάσανα, του λιναριού τα πάθη,
έσυρα γω, σκορδόπιστη, για τη δικιά σ' αγάπη.

Δεν ημπορώ, βασιλικιέ, κρυφά να σε ποτίζω
γιατ' είν' οι μυρωδιές πολλές και δεν τζι νταγιαντίζω.

Χαρίνω σ' όντεν έρχεσαι στσι ράπες φορτωμένη
κι είσαι του ήλιου κόκκινη και του φιλιού γραμμένη.

Γνωμικά και παροιμίες

Όσο πλια όμορφη 'σαι
τόσωνα όμορφότερος είναι κι ο καθρέφτης σου.

Ο έρωτας είναι σα τζι μαγουλάδες:
όσο μεγαλύτερος τσι βγάλεις, τόσωνα και
πλια επικίντυνη αρρώστια είναι.

Ετζιρίτα να μη βραχεί
κι έπεσε στο μεσοπόταμο!

Αίνιγμα

Το σημερινό αίνιγμα, που είναι παλιό λόγω αποκο-
ρωνιάτικο -μας το έστειλε ο συνεργάτης μας Ράμνος
Ραμνιώτης- θα το βρείτε στο τέλος της διπλανής σελί-
δας (5) γιατί, λόγω εκτάσεως, δεν χωρούσε στη στή-
λη της "Ροδαράς"

Καθαρογλωσσίδι

Σαβαρδαλαχουμαλαχααττηαλας ην

(τα αλαμπουρνέζικα αυτά που τα ονοματίσαμε καθαρο-
γλωσσίδι, είναι η... σοφή απάντηση του απατεώνα προ-
φήτη αστρολόγου της αρχαιότητας Αλέξανδρου του
Ψευδομάντη, στον οποίο ο Λουκιανός (του 2ου μ.Χ. κι
αυτός) για να ξεσκεπάσει την αγυρτεία του ψευδοπρο-
φήτη, υπέβαλε το ερώτημα: "Ει φαλακρός εστιν Αλέ-
ξανδρος".)

Λόγου χάρη!

H ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ
(Αποσπάσματα από το θρήνο της μάνας
και το παράπονο του παιδιού)

ΣΑΡΡΑ

Ωφου μαντάτο, ώφου φωνή, ώφου καρδιάς λακτάρα,
ώφου φωτιά που μ' έκαψε, ώφου κορμού τρομάρα:
ώφου μαχαίρια και σπαθιά, που μπήκαν 'ς την καρδιά μου
κ' εκάμαν εκατό πληγές μέσα 'ς τα σωθικά μου.
Με ποιαν απομονή να ζω, να μην εβγή η ψυχή μου,
αζάφνου μ' έτοιον θάνατον να χάσω το παιδί μου;
Κι ας ήθελα γενή κουφή, τυφλή 'ς τα γερατειά μου,
να μη θεωρούν τα μάτια μου, να μη γροικούν τ' αυτιά μου

μα να θεωρώ και να γροικό, τέκνο μου, πως σε χάνω,
χιλιες πληγές εις την καρδιά τούτη την ώρα βάνω.
Πως να το πληροφορηθώ, να μη παραλογίσω,
και το μαντάτο του πρικό τίνος να το γροικήσω;
Ω μεγαλώτατε κριτή, και πάψε τον θυμό σου,
'ς τη σημερινή απόφαση άλλαξε το σκοπό σου.

Με ποιας καρδιάς απομονή ν' ακούσης τη φωνήν του,
όντας ταράξη ωσάν αρνί ομπρός σου το κορμίν του;
Ωφου, παιδί τσ' υπακόης, που μέλλεις να στρατέψης;
'ς ποιόν τόπο σ' εκαλέσασι να πας να ταξιδέψης;
και πότες να σε καρτερή ο κύρης κ' η μητέρα;
ποιαν εβδομάδα, πόν καιρό, ποιο μήνα, ποιαν ημέρα;

Ωφου τα φύλλα τση καρδιάς και πως να μην τρομάσσω,
όνταν εις αλλουνού παιδιού γροικήσω τ' όνομά σου;
Τέκνο μου, πως να δυναστώ την αποχώρισή σου,
πως να γροικήσω αλλού φωνή, κι όχι την ειδική σου;
Τέκνο μου, και γιατ' ήθελες να λείψης από 'μένα,
εγίνης τόσα φρόνιμο, παρά παιδί κανέναν;
Τάσσω σου, υγιέ μου, τον καιρό που θέλω ακόμη ζήσει,
να μην αφήσω κοπελλιού γλώσσα να μου μιλήση,
μα να θεωρούν τα μάτια μου πάντα τση γης τον πάτο,
και να θυμούμαι πάντοτε το σημερινό μαντάτο.

Εννιά μήνες σ' εβάσταξα, τέκνο μου, κανακάρη,
'ς τούτο το κακορρίζκο και σκοτεινό κουφάρι.
Τρεις χρόνους, γιέ μου, σου 'διδα το γάλα τω βιζώ μου
κ' εσύ 'σουνε τα μάτια μου κ' εσύ 'σουνε το φως μου.
Εθώρου κ' εμεγάλωνες ωσά δεντρού κλωνάρι
κ' επιλήθνες 'ς την αρετή, 'ς τη γνώση και 'ς τη χάρη
και τώρα, 'πε μου, ποια χαρά βούλεσαι να μου δώσης;
σαν αστραπή και σα βροντή, θες να χαθής, να λειώσης.
Κ' εγώ πως είναι μπορετό δίχως σου πλιο να ζήσω;
ποιο θάρρος έχω ποια δροσά, 'ς τα γέρα μου τα πίσω;
Πόση χαρά τ' αντρόγγυον επήραμεν αντάμι,
όντα μας είπενε ο Θεός το πως σε θέλω κάμει!
Καημένο σπιτι τ' Αβραάμ, πόσες χαρές εξώθης,
παιδάκι μ', όνταν έπεσες 'ς τη γη κ' εφανερώθης!
Πως εγύρισαν οι χαρές σε θλίψες 'ς μιάν ημέρα!
πως εσκορπίσαν τα καλά σα νέφη 'ς τον αέρα!

Επά 'ν' το φως οπού 'βλεπα, επά η γλυκειά μου ζήση,
τα μάτια, τα δεν ώρισεν ο πλάστης να μ' αφήση
επά 'ν' τ' αφτούμενο κερί, που μελετάς να σβήσης,
και το κορμί, οπού ζητάς να κακοθανάτισης
ωσάν αρνάκι κείτεται κι ωσάν πουλί κοιμάται
κ' εις του κυρού την απονιά πολλά παραπονάται.
Θωρείς το τέκνο το γλυκό, το τέκνο το καημένο,
το πως εδά παρά ποτέ είν' αποχλομασμένο;
Ιδέ την ταπεινότητα λόχει το πρόσωπόν του,
πως φαίνεται σου και γροικά και βλέπει το σφαμίν του!
Παιδάκι μου, και να θεωρής όνειρο πρικαμένο,
για κείνο κείτεται κλιτό και παραπονεμένο;
Ολόχαρον οφές αργάς σ' ήθεκα, καλογιέ μου,
και με χαϊράμενη καρδιά ήμου παρά ποτέ μου
ήστεκα κ' εκαμάρινα του ύπνου σου τη ζάλη
κ' ερέγουμου να σε θεωρώ κ' είχα χαρά μεγάλη.
Εποκοιμούσου, τέκνο μου, παίζοντας μετά μένα,
'ς πολλή χαρά ευρίσκουμου παρά άνθρωπο κανένα.
Και τώρα ποια 'ν' η αφορμή και θέλεις να μ' αφήσης
ολότυφλη και σκοτεινή, του πόνου και τση κρίσης;

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, μπλιο δεν έρχεσαι 'ς το στρώμα να με ντύ-
σης,
να με ζυπνήσης σπλαχνικά και να με κανακίσης.
Μισσεύγω σου και χάνεις με σα χιόνι, όντας λύση,
και σαν όντας κρατής κερί κι άνεμος σου το σβήση.
Εκείνος οπού τ' ώρισε να 'ναι παρηγοριά σου
και πέτρα της απομονής να κάμη την καρδιά σου.
Γονή μου, ανέ κιαινιά φορά σου 'φταιξα σαν κοπέλλι,
συμπάθησε του Ισαάκ και να μισέψη θέλει
και φίλησέ με σπλαχνικά και δος μου την εική σου
και τάξε πως κιαινιά φορά ήμου κ' εγώ παιδί σου.
Πως να το κάμ' η 'χερα σου να κόψη το λαϊμό μου
και πως να τόνε δυναστής τον αποχωρισμό μου;
Τη χάρη, οπού σου ζήτηξα, σήμερα κάμε μου τη,
επάκουσε του Ισαάκ σκιάς την βολάν ετούτη.
Ανάδια μου να σε θεωρώ εβγάλε το μαχαίρι
και σίμωσέ μου το κοντά, να σε φιλώ 'ς το χέρι.
Κύρη, μη σφίγγης το σκοινί, ας το αχαμνό δαμάκι
και μη με βιάζης κι άση με 'ν' ακροσταθώ λγάκι.
Εκείν' η χέρα, οπού πολλά με 'χε κανακεμένο,
τα μου τα κάνει σήμερα δε με 'χε μαθημένο.
Για να θυμάς' ότι σου 'πω, γλυκό φιλί σου δίδω.
σήμερα τη μητέρα μου εσε την παραδίδο.
Μίλειε τση, παρηγόρα την κι ας είστε πάντ' αμάδι,
και 'πε τση, πως ολόχαρος πάγω να βρώ τον Άδη.
Ό,τι ειδικό μου βρίσκεται 'ς τη μέση του σπιτιού μας
δώστε τα του Ελισεέκ, του γειτονόπουλού μας,
τα ρούχα μου και τα χαρτιά, άγραφα και γραμμένα,
και το σεπέτι το μικρό, που τα 'χω φυλαμένα
γιατ' είναι συνομήλικος και συνανάβροφος μου,
φιλον καλό και σπλαχνικό τον ήπυρα 'ς το σκολειό μου.
Και κάμε να το δυναστής, κάμε να το βαστάξης,
εις το ποδάρι του παιδιού τον Ελισεέκ να τάξης.
Άλλο δεν έχω να σου 'πω και να σου παραγγείλω,
μόνο πως αποχαιρετώ πάσα ειδικό και φίλο.
Κύρη μου, οπού μ' έσπειρες και πως δε με λυπάσαι;
ώ πλάστη μου, βοήθα μου μάννα μου, και που να 'σαι;

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

1. Ο ποιητής

Ο ποιητής της "Θυσίας" δεν αναφέρεται στο έργο. Σύμφωνα όμως με τους εγκριτότερους ερευνητές, ποιητής του δράματος είναι ο Βιτσέντζος Κορνάρος, ο ποιητής του "Ερωτόκριτου" για το οποίο γράφαμε στο προηγούμενο φύλλο της "Ελευθερόπολης"

2. Το έργο

• "Η Θυσία του Αβραάμ" είναι το ένα από τα δύο κορυφαία έργα του κρητικού θεάτρου. (Το άλλο είναι η

ται ως δραματικό αριστούργημα, και ένα από τα ωραιότερα έργα της κρητικής λογοτεχνίας. Για αρκετό διάστημα, συνεχίζει ο Μέγας, η "Θυσία" διαβαζόταν, όπως και ο "Ερωτόκριτος", από χειρόγραφα στην Κρήτη. Κρητικοί πρόσφυγες, μετά την άλωση του Ηρακλείου από τους Τούρκους το 1669, έφεραν τα δύο ποιήματα σε χειρόγραφα στα Ιόνια νησιά.

• Η υπόθεση του έργου στηρίζεται στην Παλαιά Διαθήκη (Γένεσις, κεφ. κβ), όπως όμως εμπλουτίστηκε από τους Πατέρες και τον Ρωμανό τον Μελωδό (π.χ. στην Παλαιά Διαθήκη δεν υπάρχει το πρόσωπο της Σάρρας της γυναίκας του Αβραάμ).

Ο Θεός για να δοκιμάσει την πίστη του Πατριάρχη Αβραάμ τον διατάσσει να του θυσιάσει το μονάκριβο παιδί του, τον Ισαάκ.

"Το τέκνο σου το μοναχό το κανακάρικο σου, εισέ θυσία το ζητά και θέλει το ο Θεός σου."

Ο Αβραάμ ικετεύει το Θεό να τον απαλλάξει από την τραγική του θέση και του υπόσχεται, αντί το παιδί, να του προσφέρει τη ζωή του και όλη την περιουσία του. Αλλά, παρά τον πόνο του, αποφασίζει να υπακούσει στο Θεό και σikhώνει από τον ύπνο του το παιδί που τον παρακαλεί, κλαίγοντας, να μην το θυσιάσει.

Όταν όμως επιχειρεί να το σφάζει, εμφανίζεται ξανά άγγελος Κυρίου που του κρατεί το χέρι, λέγοντάς του ότι ο Θεός ήθελε να δοκιμάσει την πίστη του.

• Από ένα έργο "της σειράς" ο Κορνάρος "έκαμε ένα αριστούργημα". Πρότυπο της "Θυσίας" είναι το έργο του 1586 "Le Isach" του Ιταλού ποιητή Luigi Groto. Στην ελληνική όμως ανάπλαση το έργο διαφέρει ποιοτικά από το ιταλικό ποίημα, όπως έγινε δε και με τον "Ερωτόκριτο" ο κρητικός ποιητής από ένα έργο "της σειράς" δημιούργησε ένα αριστούργημα.

Περίορισε μάλιστα το κείμενο από 1631 στίχους σε 1144, απαλάσσοντας το έτσι από περιττό φόρτο, πλατειασμούς και μακρυγορίες που έκαναν τους μονολόγους κουραστικούς και ανιαρούς. Ορισμένα όμως μέρη του δράματος ο κρητικός δραματογράφος τα ανάπτυξε πλουτίζοντας την υπόθεση με έξοχα ποιητικά ευρήματα όπως π.χ. είναι η απεγνωσμένη πάλη του τραγικού πατέρα-ενός γνήσιου, γήινου κρητικού ανθρώπου της εποχής του- ανάμεσα στην πίστη του και τον φόβο του στον Θεό, και την αγάπη στο παιδί του, το μονάκριβο "το κανακάρικο" του, που του καλείται να το σφάζει με τα ίδια του τα χέρια:

"Με τίνος λιονταριού καρδιά να σφάζω το παιδί μου; Πως να το 'δω στα πόδια μου σα ρίφι να ταρασσει,

σα βόιδι να μουγκαλιστεί, σαν ψάρι να σπαράσσει;"
"Η το μοιρολόι της μάνας, το παράπονο του παιδιού κ.τ.λ.

Στα πολλά χαρίσματα του έργου πρέπει να αναφερθεί και η "χάρη του λόγου": Θαυμάσιο κρητικό λεξιλόγιο, κρητικές παροιμίες, γωνικά και παροιμακίες φράσεις, ευχές, μοιρολόγια, δίστιχα που μαζί με τις άλλες αρετές του, δικαιολογούν ίσως την άποψη ότι "Η Θυσία του Αβραάμ είναι το σπουδαιότερο ελληνικό δραματικό έργο μετά τις αρχαίες τραγωδίες".

Πρέπει ακόμα να σημειωθεί πως, αντίθετα με κάποιες απόψεις που χαρακτηρίζουν το έργο ως θρησκευτικό δράμα, "Η Θυσία του Αβραάμ" είναι καθαρά ανθρώπινο δράμα γνήσιων κρητικών ανθρώπων της Αναγέννησης.

Το έργο έχει εκδοθεί επανειλημμένα, τελευταία μάλιστα γνώρισε μια λαμπρή κριτική έκδοση με την επιμέλεια W. Bakker και A. van Genert (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996).

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

- ακροσταθώ= να σταθώ λίγο
- αποκοτιά= τόλμη, θάρρος
- απομονή= υπομονή
- αποχλομασμένο= χλωμό, ωχρό
- αφτούμενο= αναμμένο
- βούλεσαι= επιθυμείς
- δαμάκι=λιγάκι
- δρυσά= δρυσιά, αναφυχή
- δυναστώ= μπορείσω
- δυνάζομαι= μπορώ, απομένο
- έθεκα=επλάγισα
- επά= εδώ
- έτοιος= τέτοιος
- κανακάρικο= χαϊδεμένο
- κανακίζω= χαϊδεύω
- κλιτό=θλιμένο
- μουγκαλίζομαι= μυκώμαι, βρυχώμαι, μουγκρίζω
- πικρό= πικρό, λυπημένο
- ρίφι= κατσίκι
- σεπέτι= σεντούκι, κασέλα
- σπλαχνικά= στοργικά
- στρατέψεις= οδοιπορήσεις
- συνανήθορος= αυτός που ανατράφηκε μαζί με άλλον όφου= αλίμονο

**Της Ροδαράς τούτης τα ρόδα
τα κορφολογά 'πο τα περβόλια
ο ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΤΗΣ**

Το εξώφυλλο της πρώτης γνωστής εκδόσεως της "Θυσίας του Αβραάμ".

"Ερωφίλη" στην οποία αναφερθήκαμε στο 12^ο φύλλο της "Ελευθερόπολης".

Ο καθηγητής Γεώργιος Μέγας, από τους πρώτους εκδότες της "Θυσίας" (Γ. Μέγας, "Η Θυσία του Αβραάμ", Αθήνα 1954) γράφει ότι το έργο αυτό δικαίως θεωρεί-

Ένα γράμμα στον περβολάρη της «Ροδαράς»

Ένα αίνιγμα του παλιού μελιδονιανού Νικολάου Σήφακα (1880-1965) με έμμετρο πρόλογο και λύση από τον Ράμνο Ραμνιώτη.

Γράμμα "Ελευθερόπολι" μπέμπω στον Περβολάρη που σιάζει την τη "Ροδαρέ" με γούστο και με χάρη.

Στολίζει την με λούλουδα, με άνθη μυρωδάτα με μέλια και με νέκταρα τα φύλλα τζη γεμάτα.

Ετσά κι εγώ επέρνουνα 'πο ξένο μπαζεδάκι και έκλενα δυο λούλουδα σαν το καλό κλεφτάκι:

Και μπέμπῳ ντου τα με χαρά κι ανέ τα βρη ωραία βάνει τα εις τση "Ροδαριάς" στα πούλουδα παρέα.

Πως είναι κλεψιμαϊτικά θαρρώ πως δεν πειράζει κληρονομιά 'πο συγγενή τά 'χω και δεν με νοιάζει.

Αίνιγμα

Έχω ποτάμα π' αν διψάς στην δίνα πάλι μένεις στάλα νερό δεν θα ευρής όσο κι αν επιμένεις.

Έχω και Όρη που ποτέ δεν έβγαλαν λιθάρια έχω και κάμπους που ποτέ δεν φύτρωσαν χορτάρια.

Κι έχω μεγάλες θάλασσες όπου δεν έχουν ψάρια κι ουδέποτε ταξίδεψαν βαπόρια γη καράβια.

Λύση

τ'αχ'απκ λια λιορ'η λια (Σπαλαγγιη) Σοκην'ολο ο αοι Σοφ'αζοπ ο π'η τ'αχ' λια λ'αζ λιορ'η λια Σπαλαγγ'η ο Σοκ'ιαθ'η Ο

Νικ. Σήφακας

Ράμνος Ραμνιώτης
Αύγουστος 1999

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ή ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΓΟΓΟΝΗΣ

Σύντομος βιογραφία Γεωργίου ή Αναγνώστου Γογονή Αρχηγού Αποκορώνου Κρήτης υπογραφείσα κατά την εξορίαν του εις Ικόνιον παρά των προκρίτων οπλαρχηγών της επαρχίας του Αποκορώνου το πρωτότυπον της οποίας ευρίσκεται εις χείρας του εκ θυγατρός εγγονού του, κ. Γεωργίου Γεωργουδάκη δικηγόρου Θεσσαλονίκης.

Το κείμενον που δημοσιεύομε προέρχεται από το αρχείο του Γεωργίου Γεωργουδάκη, "εγγονού εκ θυγατρός", δικηγόρου Θεσσαλονίκης και επί σειρά ετών Προέδρου του δικηγορικού συλλόγου Θεσσαλονίκης, ο οποίος απεβίωσε στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα ονόματα των Αρμενιανών «προκρίτων οπλαρχηγών» που υπογράφουν το κείμενον. Αντίγραφο έφτασε στα χέρια μας από τον γαμβρό της κόρης του Γ. Γεωργουδάκη, κ. Χρυσούλας Μπασιέα, Γεώργιο Διαγόρα Σωτηρίου, λάτρη των Ελληνικών Γραμμάτων, και της Ελληνικής γλώσσας, και εκλεκτό φίλο και υποστηρικτή της Ελευθερόπολης. Τους ευχαριστούμε.

Γ.Τ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ή ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΓΟΓΟΝΗΣ

Ο Γεώργιος Γογονής άγων το 63ον έτος της ηλικίας του γεννήθη τω 1827 εν τω χωρίω Βαφέ της Επαρχίας Αποκορώνου ένθα κατά την επανάστασιν του 1866 υπέρ πατρίδος μαχόμενοι υπέστησαν τον μαρτυρικών θάνατον οι Έλληνες γενναίοι Αξιωματικοί Πραιδής, Βαρνάβας, Βαφειάδης κ.λπ. Μόλις εξεμτής γενόμενος απώλεσε τον πατέρα αυτού απαγχονισθέντα τω 1833 εν Μουρνιαίς Κυδωνίας μετ' άλλων πολλών προκρίτων διαφόρων επαρχιών της Κρήτης υπό του τότε σατράπου της Κρήτης Μουσταφά Πασσά θελήσαντος να πιζή εις το αίμα τον πρωταθλήτην της ελευθερίας την παρασκευαζομένην νέαν υπέρ αυτής εξέγερσιν. Καίτοι παίδιον ησθάνθη βαρύτατον το άλγος του μαρτυρικού θανάτου του πατρός του μόλις δε εννοών τον κόσμον επιστήθη με την πικρίαν των διηγήσεων περί των παθημάτων και των λουτών συγγενών, συνεπαρχιωτών και συμπατριωτών του, εκάπνιζεν ή πυρποληθείσα παρά το χωρίον Βαφέ ιστορική σπηλιά "Κρουνερίδα" εις ην εύρον τον υπέρ Πατρίδος και πίστεως ένδοξον μαρτυρικών θάνατον 140 και επέκεινα οικογένεια εκ του ειρμμένου χωρίου, μεταξύ των οποίων πλείστοι συγκατεριθμούντο

στενότατοι συγγενείς του, πρόσφατα δε διετηρούντο έτσι τα φοβερά παθήματα ολοκλήρου της Νήσου κατά την μεγάλην Ελληνικήν Επανάστασιν. Με τοιαύτας αναμνήσεις ανατραφείς ο Γεώργιος Γογονής, ησθάνθη λίαν πρόωρος ριζοβολούν και αναπτυσσόμενον εν η καρδιά του το μίσος κατά των τυράννων της πατρίδος του ανάπτων δε το ιερόν πυρ του εθνισμού υπέρ της απελευθερώσεως αυτής.

Οι συνεπαρχιώται του διαγνώσαντες εγκαίρως τα διαφλέγοντα αυτόν ευγενή και αγνά πατριωτικά αισθήματα και αναγνωρίζοντας τας προς την πατρίδα εκδουλεύσεις και θυσίας της οικογενείας του, νεώτατον έτι όντα κατέτατον μεταξύ των πρώτων, εφ' ό και εκραγείσης της επαναστάσεως του 1858 εξέλεξαν αυτόν μέλος της επαναστατικής συνελεύσεως διά της τιμίας πείσμονος και πατριωτικής συμπεριφοράς του κατά την επανάστασιν εκείνην δικαιώσας πληρέστερα την εκλογήν των επαρχιωτών του, ήρξετο έκτοτε κτώμενος ίδιους πρωτευτικούς τίτλους εις την ευγνωμοσύνην και υπόληψιν αυτών. Διά τούτο επανειλημμένως του ανετάθησαν σπουδαία αντιπροσωπευτικά καθήκοντα πλειστάκις δε διά της εκλογής του περιβλήθη το αξίωμα του συμβούλου και δικαστού εν τω μόνο τότε υφισταμένω κεντρικώ εν Χανίοις αντιπροσωπευτικώ της νήσου σώματι. Μόλις δε αρξάμενης της μεγάλης επαναστάσεως του 1866 λαβών εκ των πρώτων μέρος εις αυτήν ανεδείχθη αρχηγός Αποκορώνου τη ομοθυμίω και πάλιν ψήφω των συνεπαρχιωτών του, το όνομα δε του Γογονή είναι τοσοούτον συνδεδεμένον μετά της ιστορίας της επαναστάσεως ταύτης ώστε μόνον η ανάμνησις αυτής υπενθυμίζει αμέσως και το όνομα του Γογονή τεταγμένου μεταξύ των πρώτων οίτινες έδρασαν και ανεδείχθησαν εις αυτήν. Λαβών μέρος και διευθίνας πλείστας όσας εκ των αξιοσημείωτων μαχών εις μίαν των οποίων εν Μελιδονίω Αποκορώνου και ετραυματίσθη επικινδύνως, υπήρξετησ την επανάστασιν, μεθ' όλης της διακρινούσης τον άνδρα θερμούργου αφοσίσεως και πίστεως συνεννοούμενος και συνεργαζόμενος πάντοτε με τους συναδέλφους του, Γέρο-Κώσταν, Σήφακαν, Μαθηών, Μυλογιαννάκην και Βασιλείον Μπαμπολάκην, ενέμενε δε ακλόνητος εις την σημαίαν αυτής μέχρις ου και η εσχάτη διετηρείτο πνοή της.

Καίπερ απολέσας και αυτήν ολόκληρον την κινητήν και ακίνητον αυτού περιουσίαν και ιδών τας οικίας αυτού πυρποληθείσας δεν έστρεψε να παραδεχθή τας υπό του Αλή Πασσά Μεγάλου Βεζύρη της Τουρκίας ελθόντος εις Κρήτην κατά την εποχήν εκείνην, γενομένης αυτώ περί καταθέσεως των όπλων διά του Κοπάση και Χατζή Μιχαήλου Κασσιμάτη προτάσεις εις Ραμνήν Αποκορώνου αντί αμοιβής δισχιλίων ωρισμένων λιρών παροχής δημοσίων θέσεων εις αυτόν τε και τους οικείους του, υπερηφάνως απορρίψας τας προτάσεις ταύτας, εξηκολούθησε τον αγώνα μέχρις ου και η εσχάτη διετηρήθη δυνάμεις αυτού, εις ουδέν λογιζόμενος τας παντοειδείς στερήσεις εις ας περιήγαγεν αυτόν η απώλεια της σημαντικής περιουσίας του. Αντί τούτων όλων όμως κατέκτησεν εξ ολοκλήρου πλέον την αγάπην και εκτίμησιν των συμπατριωτών του και ίδια των Αποκορωνιωτών, οίτινες υπό την αρχηγίαν του τοιαύτας έδρεναν δάφνας εν τος πεδίοις των μαχών εφ' ό και μόλις επαβελθούσης της ησυχίας ανέθηκαν αυτώ τα σπουδαίοντα καθήκοντα του εφόρου των σχολείων της Διοικήσεως Σφακίων και του δικαστού παρά τω Πρωτοδικείω και τω Διοικητικώ Συμβουλίω του Τμήματος. Ο ατρόμητος δε εν τω πολέμω υπέρμαχος της πατρίδος, ανεδείχθη εν ειρήνην ο τροφός της παιδείας προστάτης, διότι αυτού εφορευόντος συνεστήθησαν πλείστα όσα ανώτερα και κατώτερα σχολεία εν τω τμήματι και ιδίως εν Αποκορώνω,

ιδρύθη δε και το εξάιρετον εν βαθμώ Παρθεναγωγείον τελευταίον. Βοηθός του επάρχου Κισσάμου διετέλεσεν εν δημοσία θέσει ότε κατά το 1878 η πατρίς απεφάσισε και πάλιν να ρίψη τον περί των όλων κύβον.

Εγκαταλείψας αμέσως την θέσιν έδρασε και αύθις εις Αποκορώνα, όπου την αρχηγίαν αναλαβών πρώτος, μετά του γηραίου αρχηγού Σήφακα, του Ματθαίου Μυλογογιαννάκη και του εξ Ελλάδος αφιχθέντος Στεφάνου Μανιτάκη, συνήσαν τας αξιομνημόνευτους μάχας της 12ης Φεβρουαρίου 1878 εκτεθείς ούτος μετά του Σήφακα, και Μανιτάκη εκ των πύργων Βεντουρή, Μαλάζας και του Παλαιοκάστρου (Άπτερα) κατά των εν τω φρουρίω Ιτζεδίν Τουρκικών στρατευμάτων, ο δε Μαθηός Μυλογογιαννάκης κατά τω εν Βάμω. έκτοτε και προηγουμένως εις ίδιαν διατελών συνεννόησιν μετά του αιμνήστου Χαράλ. Ζυβρακάκη υπουργού τότε των στρατιωτικών εν Ελλάδι, εξακολούθησεν υπηρετών την επανάστασιν εκείνην μετά του αυτού ως κατά το 1866 ζήλου ικανότητος, ανδρείας και αυταπαρνήσεως, λαβών μέρος και διαπρέψας και κατά την περίφημον διήμερον μάχην της 11ης και 12ης Ιουνίου, συναφθείσης εν Αρμένιοις Αποκορώνω. Ατυχώς ουδέ οι αγώνες εκείνοι ηδυνήθησαν να κάμ-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ
Εγγονός του Αναγνώστη Γογονή

ψωσιν την σκληράν της Κρήτης εμαρμένην και η νήσος ηναγκάσθη να συνθηκολογήσθαι και πάλιν μετά του απηνούς τυράννου της. Συνηφθείσης όθεν εν Χαλέπα συμβάσεως και Χριστιανικής Διοικήσεως αποκατασταθείσης, ο Γογονής εκλήθη εκ των πρώτων να μετάσχη της διαχειρήσεως των πραγμάτων, λαβών προς τούτο την συγκατάθεσιν του αιμνήστου Κουμουνδούρου Κυβερνήτου της Ελλάδος.

Διορισθείς λοιπόν Έπαρχος εν διαφόροις επαρχίαις δεν έλειπε και κατά το 1885 κληθείς εις κομπόλιν Χαλέπαν να υπογράψη πρώτος μετ' άλλων προκρίτων Κρητών ψήφισμα υπέρ της ενώσεως δι ου ο Βασιλεύς Γεώργιος προσεκαλείτο να στείλη Βασιλικόν αυτού Επίτροπον να επισφραγήσθαι τα εαυτού δικαιώματα εν Κρήτη, συνεπειά του οποίου και εν γένει του φιλοπολέμου φρονήματος του Χριστιανικού λαού της Κρήτης και της ελληνικής επιστρατεύσεως, ο Ευρωπαϊκός στόλος προς πρόληψιν νέας επα-

Η οικογένεια του Στρατή Στεφανάκη, αδελφού του Στεφανογιάννη, στις αρχές του αιώνα μας, στην Αμερική. Η γυναίκα του Στρατή, Βασιλική, ήταν αδελφή του Μιχάλη Γ. Τερεζάκη, συζύγου της Αργωτίνης. Η φωτογραφία αυτή, πολύτιμη για την Ιστορία των Αρμένων, ανήκει στα παιδιά του Μιχάλη και της Αργωτίνης, στο πατρογονικό σπίτι των οποίων βρίσκεται. Ευχαριστούμε κι απ' αυτή τη θέση τον Γιώργη και την Τασία Μ. Τερεζάκη, που μας παραχώρησαν αντίγραφο από το οποίο προέρχεται και η πιο πάνω δημοσίευσή.

X.M.

ναστάσεως απέκλεισε την Κρήτη και την Ελλάδα. Διετέλει δε Έπαρχος εν τη επαρχία Αγίου Βασιλείου, μέχρι του παρελθόντος έτους ότε η επανελθούσα ανωμαλία εύρεν αυτόν και αύθις έτοιμον ν' αγωνισθή υπέρ της βελτιώσεως της τύχης της πατρίδος του. Εγκαταλείψας επομένως παρευθείς την θέσιν, ην κατείχε, έδραμε προς τους επαναστάτας, επιθυμών δε να συγκεντρώση υπέρ της Επαναστάσεως όλας ανεξαρτέτως τας δυνάμεις της Επαρχίας του, απέστειλεν αμέσως διαφόρους επιστολάς προς πλείστους εκ των συμπατριωτών του, καλών αυτούς εις κοινήν σύμπραξιν και συνεννόησιν υπέρ της πατρίδος του. Δυστυχώς είναι γνωστή η τύχη του τελευταίου τούτου κινήματος γνωστόν δε ότι ο συλληφθείς μετ' άλλων και Γογονής υπό της Τουρκικής Διοικήσεως ήχηθ' έδσμος ενώπιον του στρατοδικείου όπου είδε να προσενηχθώσιν εις σώματα του εγκλήματος του επιστολαί τινες εξ εκείνων διών ως ανωτέρω ερρήθη εκάλει τους συναρχηγούς του εις κοινήν σύμπραξιν υπέρ της πατρίδος του. Τούτο έτροωσεν υπέρ παν άλλο ατύχημα την πατριωτικήν του καρδιάν, ατρομήτως δε ομολογήσας την γνησιότητα των επιστολών και την ευθύνην του περιεχομένου αναδεχθείς καταδικάσθη εις ισόβιον εξορίαν εν Ικονίω της Μικράς Ασίας.

Έκτοτε άρχεται δια τον Γογονήν εποχήν φοβερών βασάνων και αληθούς μαρτυρίου. Σιδηροδέσμιος ριφθείς εν Τουρκικώ ατμοπλοίω και απαγόμιμος μακράν της πατρίδος του ήν τοσοούτω ηγάπησεν και υπέρ ης ηγωνισθή χωριζόμενος συζύγου, τέκνων, φίλων και συναγωνιστών, υπέστη προς τας θλίψεις ταύτας και τα βασανιστήρια της αγριότητος και της θηριωδίας των Τούρκων. Αχθείς εις Κωνσταντινούπολιν και επί οκτάμηνον κλεισθείς εις τας εκεί καθύργους και σκοτεινάς φυλακάς εν αις και αυτού του άρτου εστερήθη μετήχθη τέλος δια Σμύρνην, Ρόδον και Μερσίαν και δια ξεράς εκείθεν εις τον τόπον της καταδικής του, εις το Ικόνιον. Είναι ανεκδιήγητα όσα υπέστη μαρτύρια καθ' όλον τον πλον και την οδοουριαν εις

τους πολυπληθείς σταθμούς εν οίς μετήλασε δημίους. Κατόπιν φοβερών παθημάτων ηδυνήθη τη μεσολαβήσει των εν Ικονίω ομογενών ίνα παρά την καταδικαστικήν απόφασιν αφεθή ελεύθερος εντός της πόλεως ταύτης.

Τότε επεδαιφλεύθησαν αυτόν αι μέγισται των περιθάλψεων εκ μέρους των εκεί ομογενών και ο βίος του κατέστη ανεκτός. Αναζητών όμως την πατρίδα του και μανθάνων παρά των εν Ελλάδι και Κρήτη συγγενών και φίλων του όσα εξηκολούθει να υφίστανται δεινά η Πατρίς του, δεν έπαυσε σκεπτόμενος πως δραπετεύον και εις ελεύθερον ερχόμενος έδαφος να δυνηθή να δράμη κείθεν εις νέους υπέρ αυτής αγώνας. Η απόφασις γίνεται πράγμα και ο Γογονής αφηφών ως ανέκαθεν τους επικεμένους κινδύνους καίτοι ηλικιωμένος, δραπετεύει εξ Ικονίου την 27ην Ιουλίου 1890 περί ώραν 9ην της νυκτός και διανύσας πεζή απόστασιν 106 ώρών, εν μέσω αγνώστων και δυσβάτων ορέων και τόπων, όπου καθ' εκάστην στιγμήν ανέμενον αυτόν ο θάνατος, ή το χειρότερον η εκ νέου σύλληψις αυτού κατορθοί να αφιχθή την 4ην Αυγούστου εις παράλιον τι της Μικράς Ασίας, όθεν την επαύριον επιβιβάζεται τη συνδρομή ομογενών επί Ευρωπαϊκού ατμοπλοίου δια του οποίου περιήλθεν την Κύπρον, Μάλταν, Ιταλίαν, Τόνιδα, Αλγερίαν, Μασσαλίαν, Σύρον και διαπερατούται εις Πειραιά την 13ην Αυγούστου. Ενταύθα τον ανέμενον η εθνικοθεστάτη υποδοχή των οικείων και συμπατριωτών του, μετά δακρύων χαράς αναγκαλισθένταν τον Αρχηγόν, τον φίλον, τον συμπατριώτην αυτόν. Εν τούτοις καίτοι τωιαύτα υπέρ πατρίδος υπέστη δεν εκάμφθη υπό των παθημάτων, αλλ' εύελπις ατενίζων προς το μέλλον καρδοκεί την στιγμήν καθ' ήν θα ριφθή εις νέους αγώνας χάριν της ελευθερίας αυτής, εις ην αφέρωσε την ύπαρξιν αυτού και της οικογενείας του.

Τοιούτος ο βίος του κ. Γεωργίου Γογονή.

Εν Αποκορώνω τη 7η Ιουλίου 1891

Οι πρόκριτοι οπλαρχηγοί των χωρίων της Επαρχίας Αποκορώνου:

Ι. Μιγάκης, Γεώργιος Κιμιονής, Γεώργιος Ζυμπραουδάκης, Εμμ. Τραϊτόρας, Ι. Παυλουδάκης, Α. Κουρής, Ιωσήφ Φραγκιδάκης, Αναγν. Κουτσούδης, Εμμανουήλ Γιανναράκης, Αναγν. Βαντούλας, Ιωάννης Κυριακάκης, Ιωάννης Βαγιωνάκης, Αντ. Κουράκης, Αναγν. Κατσιφάρης, Εμμ. Μυλωνάκης, Α. Μπιρριάκης, Ευθ. Παπαγιαννάκης, Αναγν. Κοκάκης, Λαμπάκης, Νικόλ. Κοτσιφάκης, Α. Μιχελιουδάκης, Κων. Καγιάννης, Γ. Συμβουλάκης, Γ. Λαγουμιτζάκης, Γ. Αρχαγγελής, Κωνσταντής Κοκολογιαννάκης, Γεωργ. Χατζημανωλάκης, Πόλος Κουμπανιουδάκης, Ι. Παπαδάκης, Ι. Λιοδάκης, Χαρ. Μαριακάκης, Γεώργ. Βολάκας, Ελευθ. Α. Βαγιωνάκης, Ηρακλής Μανταδάκης, Ν. Μαρινάκης, Γ. Μακριδάκης, Κωνστ. Καπόκης, Εμμ. Παπαδάκης, Χαραλ. Σαριδάκης, Ιωάννης Γεωργιάδης, Βασ. Ψαλλάκης, Γεωργ. Χατζουδάκης, Ι. Βασιμουλάκης, Κ. Γιακουμινάκης, Αναγν. Χαιρέτης, Χαρ. Συντζανάκης, Παναγ. Αναράς

Τα Δημαρχεία Φρε και Αρμένων της Επαρχίας Αποκορώνου

Επιβεβαιούται το περιεχόμενον του εγγράφου τούτου επικυρώσει την γνησιότητα των ανωτέρω υπογραφών

Εν Φρε τη 7 Ιουλίου 1891
Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΦΡΕ
Α. Γεωργουδάκης
Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΡΜΕΝΩΝ
Παν. Χατζημανωλάκης

ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ

των γραμμάτων και των συγγραμμάτων

ΕΝΑΣ ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΙΜΑΤΑΙ ΞΑΝΑ

Το Ίδρυμα "Αγία Σοφία", στα πλαίσια των εκδηλώσεων των αφιερωμένων στην Ιστορία, τον Πολιτισμό, την παράδοση και τον αυριανό κόσμο, οργάνωσε, με μεγάλη επιτυχία, στις 29 Ιουλίου εκδήλωση για την παρουσίαση του βιβλίου του Νίκου Χριστοδουλάκη "Το νέο τοπίο της ανάπτυξης".

Ομιλητές ήταν ο Υπουργός Ανάπτυξης Ευάγγελος Βενιζέλος και ο Χαράλαμπος Μπουρναζός, ενώ στο τέλος για το βιβλίο και τα προβλήματα της ανάπτυξης, μίλησε και ο συγγραφέας. Δίνουμε πιο κάτω αποσπάσματα από τις ομιλίες αυτές, με τη σειρά που παρουσιάστηκαν.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΟΥΡΝΑΖΟΣ

Στην αρχή έδωσε μια περίληψη του περιεχομένου του βιβλίου, για να γίνει αντιληπτό, όπως είπε, το εύρος αλλά και το ακανθώδες, το πίζουλο των θεμάτων και των προβλημάτων τα οποία θίγονται, φωτίζονται, και αξιολογούνται από τον συγγραφέα.

Το βιβλίο είπε συναρθερώνουν τρεις ενότητες, κάθε

και αγωνία για το παρόν και το μέλλον τούτου του τόπου, είναι εθνικής σημασίας και πολυσήμαντης αξίας.

Μετά από κάποιες ιστορικές αναφορές και επεξηγήσει, ο ομιλητής αναφέρθηκε σ' ένα δεύτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου, τον:

Αντιδογματισμό του:

Πέραν, είπε, της γενναιότητας, της επιστημονοσύ-

ντικούς τίτλους. Βιβλίο το οποίο, όπως θα έλεγε ο Κ. Θ. Δημαράς, "εκφράζει ιδέες ξεκάθαρες, κατά τρόπο ξεκάθαρο και τις εδραϊώνει σε έντιμα επιχειρήματα δοκιμασμένα με προσοχή".

Και δεν ξέρω πολλούς, συνέχισε ο ομιλητής, οι οποίοι να διαθέτουν, όχι μόνο τις λαμπρές σπουδές και τον άρτιο θεωρητικό εξοπλισμό του συγγραφέα μας, που, εν πάση περιπτώσει, δεν τα μονοπωλεί, άλλα συγγραφέα που να συνδυάζει την βαριά επιστημονική πα- νοπλία:

Πρώτον, μ' αυτό το συγγραφικό талант το οποίο μεταβάλλει ένα αυστηρό οικονομικό θέμα αριθμών, στατιστικών δεικτών, πινάκων και ποσοστών, άρα, εξ ορισμού ήκιστα ελκυστικών, σε θελκτικό ανάγνωσμα, χωρίς ουδ' επί στιγμή να παρεκκλίνει της επιστημονικής δεοντολογίας.

Δεύτερον, να συνδυάζει ο συγγραφέα του την άρτια επιστημονική του σκευή, με τις εμπειρίες, τα βιώματα και τις δοκιμασίες της δύσκολης μεταφοράς στην καθημερινή πράξη της οικονομικής θεωρίας, σε συνθήκες κάποτε πρωτοφανούς αντιξοότητας, όπως αυτές που βρέθηκε η ελληνική οικονομία, όταν στα συσσωρευμένα δυσεπίλυτα προβλήματα προστέθηκε η γνωστή χρηματιστηριακή κρίση του τέλους του '97 αρχών του '98, και ο Νίκος Χριστοδουλάκης ως επικεφαλής του πιο ευαίσθητου υπουργείου βρέθηκε, καθώς γράφει ο Παπαγιαννίδης, "στην ηλεκτρική καρέκλα του δημοσίου χρέους"...

Καρπός μιας τέτοιας δυσέυρετης συνύπαρξης, δυνατοτήτων είναι αυτό το εξαιρετό βιβλίο που, θα το πω ξανά με τα λόγια του Δημαρά, "συνδυάζει χάρη νεανική με την ωριμότητα την οποία συνήθως προσγράφουμε στους πρεσβυτέρους"...

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ήταν ο επόμενος ομιλητής. Ο οποίος είπε ότι τον συνδέει με τον συγγραφέα μια ιδιαίτερη σχέση αλληλεγγύης. Πρώτα λει, γιατί με τον Νίκο Χριστοδουλάκη και τον Πρωθυπουργό είμαστε οι τρεις πανεπιστημιακοί καθηγητές μέλη της Κυβερνήσεως... Ο δεύτερος λόγος, για τον οποίο νιώθω την αλληλεγγύη αυτή, συνέχισε, είναι η μοναξιά του θησαυροφύλακα, την οποία ο Νίκος Χριστοδουλάκης, ως αρμόδιος για το θησαυροφυλάκιο, για το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και τη διαχείριση του Δημοσίου Χρέους Υπουργός, είναι, και πρέπει να είναι, πολύ μόνος. Μοναξιά για την οποία η ουμανιστική μου προδιάθεση ως σοσιαλιστή με κάνει να νιώθω μια βαθιά αλληλεγγύη, καθώς συμμερίζομαι την ταλαιπωρία που

μία από τις οποίες συγκροτείται από πέντε κεφάλαια. Η αρχιτεκτονική του είναι διαυγής και ισόρροπη, μια σύντομη δε, περιεκτική και ευανάγνωστη εισαγωγή σε κάθε ενότητα προοιδαίνει, τον αναγνώστη και τον χειραγωγεί εύληπτα στο περιεχόμενο κάθε κεφαλαίου, του οποίου παρέχει ένα περιληπτικό διάγραμμα.

Αναφέρθηκε, κατόπιν σε κάποια χαρακτηριστικά τα οποία προσδίδουν, κατά την άποψή του, την ιδιαίτερη αξία στο βιβλίο αυτό και το ξεχωρίζουν ποιοτικά από την ομοειδή βιβλιογραφία.

"Το νέο τοπίο της ανάπτυξης" είπε, αποτελεί, πριν απ' όλα:

Μια πράξη γενναιότητας και αρετής, που σώζει την τιμή του πολιτικού λόγου, ο οποίος δεν έχει συνήθως αγαθές σχέσεις με την αλήθεια, την τόλμη, την πολιτική αρετή, ενίοτε και με την απλή λογική. Βιβλία, είπε, σαν αυτό που παρουσιάζομε απόψε εδώ, βιβλία νηφάλια, φερέγγυα επιστημονικά, και γενναία πολιτικά, που θέτουν το χέρι επί τον τύπον των ήλων, και λέγουν την αλήθεια, χωρίς φόβο αλλά με πολύ πάθος

νης των άλλων αρετών του, ή, σωστότερα, εξαιτίας αυτών, "Το νέο τοπίο" είναι βιβλίο αντιδογματικό και λειτουργεί απομηθευτικά. Βιβλίο που εκφράζει μία κριτική, εικονοκλαστική ίσως, αλλά υπεύθυνη και εποικοδομητική σκέψη απελευθερωμένη από μανιχαϊσμούς, και ποικίλους δογματισμούς, αυταπάτες και απάτες, όπως θα έλεγε ο Μπαλμπάρ, που ταλάνισαν επί μακρόν και καλόπιστους ανθρώπους που πίστεψαν βασιλείς οι οποίοι απεδείχθησαν στο τέλος γυμνοί.

Βιβλίο εύχαρι, εύληπτο, ενημερωμένο και οξυδερκές.

Με το βιβλίο του Νίκου Χριστοδουλάκη αποκτούμε μια πρώτη εύληπτη εικόνα των σημερινών πρωτόγνωρων εν πολλοίς προβλημάτων μιας πολυσύνθετης πραγματικότητας, η οποία απαιτεί νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, της προιστορίας των προβλημάτων αυτών, και των προϋποθέσεων επίλυσής τους, βιβλίο που φανερώνει σκέψη οξυδερκή και ενημερωμένη στη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία, την οποία, εξάλλου, ο συγγραφέας μας εμπλουτίζει συχνά με δικούς του σημα-

υφίσταται ως "πέδη" -για να χρησιμοποιήσω τη λέξη που μας θύμισε ο προηγούμενος ομιλητής- ως πέδη στην διαχείριση του Δημοσίου χρέους, και ως πέδη στην άσκηση της καθημερινής δημοσιονομικής πολιτικής...

Υπάρχει, είπε κατόπιν ο Υπουργός Ανάπτυξης, ένα τρίτο στοιχείο το οποίο το βρίσκω πολύ σημαντικό: είναι η διάθεσή του να ανατρέψει τα στερεότυπα, ή, εν πάση περιπτώσει, να καταλήγει σε συμπεράσματα τα οποία είναι δια γυμνού οφθαλμού παράδοξα και προκαλούν την αντίδραση και το ενδιαφέρον του συνομιλητή ή του αναγνώστη, καθώς αυτά που ισχυρίζεται και αυτά που προτείνει δεν είναι τα αυτονόητα του πολιτικού λόγου. Ή, για να το πω διαφορετικά, αυτά θα έπρεπε να είναι τα αυτονόητα, αλλά δεν είναι ακόμη. Άλλωστε, όπως έλεγε και ο Γκράμσι, τίποτα δεν είναι τόσο επαναστατικό όσο το αυτονόητο...

Και ο επόμενος λόγος και τελευταίος, είναι ότι είμαι, τους τελευταίους πέντε μήνες, Υπουργός Ανάπτυξης, και, ως εκ τούτου, αποδέκτης του βιβλίου του Νίκου Χριστοδουλάκη. Ένας προνομιακός αποδέκτης καθώς το βιβλίο έχει βεβαίως αποδέκτη κάθε αναγνώστη του, έχει όμως, κατά μείζονα λόγο, αποδέκτη αυτόν που κατά τον λόγον της αρμοδιότητάς του συνδέεται με τα θέματα αυτά. Και ο Υπουργός Ανάπτυξης, μαζί με τους άλλους Υπουργούς, είναι βεβαίως ένας από τους πρώτους αποδέκτες των προβληματισμών του Νίκου Χριστοδουλάκη γύρω από την ανάπτυξη...

Το μεγάλο πρόβλημα που καλείται ο κάθε αναγνώστης μαζί με τον συγγραφέα να διαπεράσει είναι η ανάγκη να πάψουμε να σκεφτόμαστε γύρω από τα θέματα αυτά με όρους που είχαν διαμορφωθεί στα τέλη του περασμένου και στις αρχές αυτού του αιώνα. Και ο Υπουργός Ανάπτυξης συνέχισε την ομιλία του αναφερόμενος στα προβλήματα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, και δηλώνοντας, ότι τον βρίσκει σύμφωνο το βιβλίο του Νίκου Χριστοδουλάκη.

Ανέφερε κατόπιν ότι πρέπει να ασχοληθούμε με πολιτικές που έχουν σχέση με την πραγματική οικονομία, γι' αυτό πρέπει να σκεφτόμαστε όλη την προσπάθεια που γίνεται μέσα στην αναπτυξιακή της προοπτική, και σ' αυτό βοηθά κατά τρόπο εξαιρετικά διεισδυτικό και συγκροτημένο η σκέψη του Χριστοδουλάκη...

ΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ

Ο λόγος δόθηκε κατόπιν στον Νίκο Χριστοδουλάκη, η ομιλία του οποίου ήταν μια λαμπρή εισαγωγή στα προβλήματα και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Το ειδικό όμως, οικονομολογικό περιεχόμενο και η μεγάλη έκταση δεν επιτρέπουν ολόκληρη τη δημοσίευσή της στην εφημερίδα μας, η οποία απευθύνεται στον μη ειδικό αναγνώστη κυρίως, και ο χώρος της είναι περιορισμένος. Αυτοί οι λόγοι, εξάλλου, μας υποχρέωσαν να παραθέσουμε αποσπάσματα μόνο, τα λιγότερο ειδικά, και από τις ομιλίες των δύο άλλων ομιλητών.

• ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΙΔΡΥΜΑ "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ"
Έδρα: Άγιοι Πάντες Αποκορώνου Νομού Χανίων

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΕΣ:

- ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ • ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
- ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ και • ΣΤΟΝ ΑΥΡΙΑΝΟ ΚΟΣΜΟ

ΠΡΑΓΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

του ΝΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ, Υπουργού Οικονομικών

"Το νέο τονίο της Ανάπτυξης"

ΟΜΙΛΗΤΕΣ:

- ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, Υπουργός Ανάπτυξης
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΟΥΡΝΑΖΟΣ, Ιστορικός Ερευνητής.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΜΑ "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ"
29 ΙΟΥΛΙΟΥ 8μ.μ.

Θέλω να σας ευχαριστήσω, είπε στην αρχή ο ομιλητής όλους που ήλθατε στην αποψινή, την τόσο όμορφη εκδήλωση, για την παρουσίαση του βιβλίου μου. Να ευχαριστήσω πρώτα τους δύο προηγούμενους ομιλητές για τα πολύ θερμά και καλά λόγια τα οποία εί-

παν. Παν' απ' όλα όμως να ευχαριστήσω τον Σεβασμιότατο Ειρηναίο, και για τα καλά λόγια του, αλλά και γιατί μου 'δωσε την ευκαιρία να θυμηθώ, όταν, πριν από σαράντα περίπου χρόνια, που ήμουνα μαθητής της δευτέρας ή της τρίτης του Δημοτικού, αν θυμάμαι καλά, είχαμε κάμει μια εκδρομή στις εγκαταστάσεις που τότε άρχισε να κτίζει στο Κολυμπάρι και μας είχαν παρουσιάσει το έργο του ως ένα έργο ανάπτυξης το οποίο βοηθούσε το Νομό. Καταλαβαίνετε λοιπόν τη συγκίνησή μου όταν, έπειτα από σαράντα σχεδόν χρόνια, σήμερα είχα τη χαρά να τον δω να είναι εδώ και να μιλάει για μένα.

Και ο Υφυπουργός των Οικονομικών προχώρησε κατόπιν στην αναφορά του στο βιβλίο... και την ελληνική οικονομία.

Στο βιβλίο μου, είπε, επιχειρώ να περιγράψω τις δυνατότητες τις οποίες μπορεί να έχει, εάν θέλει η ελληνική κοινωνία, η ελληνική οικονομία, για να μπορέσει να δώσει μια προοπτική ανάπτυξης και ευημερίας στους πολίτες της σημερινής Ελλάδας αλλά και, πάνω απ' όλα, στους πολίτες της αυριανής Ελλάδας, τη νέα γενιά...

Αναφέρθηκε κατόπιν, στις τέσσερις ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν στην Ελλάδα μετά την αντιπολίτευση, οι οποίες δεν αξιοποιήθηκαν όσο θα έπρεπε. Αυτές ήταν: όταν κατέρρευσε η Δικτατορία.

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Το πρώτο κοινωνικό πλαίσιο στήριξης. Και οι αρχές της δεκαετίας μας, με το άνοιγμα των Βαλκανίων, μετά τις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη. Ο ομιλητής στάθηκε αναλυτικότερα στις ευκαιρίες αυτές και τις δυνατότητες που κάθε μία παρουσίαζε για την Ελλάδα.

Στο κλείσιμο του αιώνα, είπε κατόπιν, παρουσιάζεται το πέμπτο κύμα ευκαιριών που έχουμε ως χώρα, και θέλει να πιστεύει κανείς ότι αυτό δε θα το χάσουμε. Το πέμπτο κύμα προκύπτει από μία συγκυρία παραγόντων, με πρώτο την επικείμενη δυνατότητα που θα έχουμε σε λίγους μήνες να ενταχθούμε, ως πλήρες μέλος στην οικονομική και νομισματική ένωση [...] η οποία βέβαια δεν είναι η Γη της Επαγγελίας, αλλά ένα νέο τοπίο ευκαιριών [...]. Εδώ έφερε ως παράδειγμα το νέο, ο οποίος περνάει από το Λύκειο στο Πανεπιστήμιο, που δεν μορφώνεται και δεν γίνεται αυτόματα επιστήμονα, και αν δεν συνεχίσει να προσπαθεί, τότε βέβαια τίποτ' απ' όλα αυτά τα οποία προσδοκά δε θα κερδίσει, μπαίνοντας όμως στα Πανεπιστήμια έχει μια πολύ μεγάλη ευκαιρία. Το ίδιο συμβαίνει και με την οικονομική και νομισματική ένωση. Μπαίνοντας η ελληνική οικονομία θα μπορέσει να αξιοποιήσει δυνατότητες και ευκαιρίες τις οποίες δεν μπορεί να έχει σαν μια μικρή απομονωμένη οικονομία στο άκρο της Ευρώπης [...].

Αναφέρθηκε κατόπιν στις νέες δυνατότητες που παρουσιάζονται σήμερα, για να γίνει όμως δυνατή η αξιοποίησή τους, πρέπει να δούμε κατάματα την πραγματικότητα, και να απεγκλωβιστούμε από νοοτροπίες και λογικές που μας είχαν περιορίσει στο παρελθόν [...].

Και ο Νίκος Χριστοδουλάκης κατέληξε:

Με το βιβλίο μου προσπάθησα να αναλύσω και να βοηθήσω αυτή την προοπτική [στην οποία ο ομιλητής είχε αναφερθεί αναλυτικά και γλαφυρά, έτσι που το ακροατήριο, παρά το ειδικό και βαρύ, για ιουλιανή νύχτα, περιεχόμενο της ομιλίας, κρεμόταν από τα χείλη του], και ο αναγνώστης θα κρίνει εάν αυτή η συμβολή είναι χρήσιμη.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την αποψινή σας παρουσία. Να ευχαριστήσω τον κ. Βενιζέλο, τον κ. Μπουρνάζο, τον Σεβασμιότατο και όλους εσάς που ήρθατε σήμερα να μοιραστούμε μαζί, όχι μόνο την όμορφη βραδιά, αλλά και αυτές τις σκέψεις και αυτούς τους προβληματισμούς.

Σας ευχαριστώ πολύ.

«ΤΟ ΧΑΣΜΑ Π' ΑΝΟΙΞΕ Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΕΥΘΥΣ ΕΓΙΟΜΙΣ' ΑΝΘΗ» (Δ. Σολωμός)

Τέσσερις από "τους παλιούς μας" χάσαμε το φετινό καλοκαίρι:

τη Σοφία Στυλ. Λαμπαθάκη, τη Μαρία Στεφ. Κουτσουπάκη, τον Στέφανο Κ. Φρεσκάκη και τον Γιώργο Ιω. Βασιμουλάκη. Το χωριό πόνεσε για το θάνατο των αγαπημένων του ανθρώπων, σύψυχο τους εθρήνησε και σύσωμο τους εσυνόδευσε στον Προφήτη Ηλία. Και οι τέσσερις όμως άφησαν στη θέση τους παιδιά κι εγγόνια που συνεχίζουν, εμπλουτίζουν κι ανανεώνουν τις αρετές των γονέων τους.

Κι έτσι "το χάσμα", ως έλεγε ο εθνικός μας ποιητής "π' ανοιξ' ο σεισμός" του θανάτου τους "ευθής εγιόμισ' άνθη".

Από τα κείμενα που ακολουθούν, τα τρία είναι του Χαράλαμπου Μπουρνάζου:

Οι επιτάφιοι αποχαιρετισμοί της Σοφίας Στ. Λαμπαθάκη και του Γιώργου Ιω. Βασιμουλάκη, καθώς και ο επιμνημόσυτος χαιρετισμός του Στέφανου Κ. Φρεσκάκη. Το ποίημα «Στο Βασιμούλη» έγραψε ο Σπύρος Παπαγιαννάκης. Τον αποχαιρετισμό εκ μέρους του «Κριτοβουλιδή» διάβασε στην κηδεία του Σ. Φρεσκάκη ο Γιάννης Τερεζάκης. Το τελευταίο κείμενο, στη σελίδα 15, για τη Μαρία Στ. Κουτσουπάκη, έγραψε η Ολυμπία Βεζυρέα - Μαντωνανάκη.

ΜΝΗΜΗ

ΣΟΦΙΑΣ ΣΤ. ΛΑΜΠΑΘΑΚΗ

Ήρθα, Σοφία κι εγώ, μαζί με τσ' αποδέλουτους χωριανούς και τους ξενομερίτες φίλους μας, να σ' ασπα-

Ο Στέλιος και η Σοφία Λαμπαθάκη σε φωτογραφία του 1933

στό και ν' αποχαιρετιστούμε, ν' αναθιβάω και να πω για τις πολλές αρετές σου, που στεφανωθήκανε με τις αρετές εκείνου σπάνιου, του άγιου ανθρώπου μας, του Στέλιου του Λαμπαθέ, που σ' όλη του τη ζωή κι εκείνος αγάπη μόνο, ανθρωπιά και καλοσύνη σκορπούσε όπου ζούσε κι απ' όπου περνούσε. Κι από τούτο το στεφάνωμα και το ζηνγάρωμα βγήκαν αυτά τ' αγαπησιάρικα παιδιά και τ' αγγόνια που σε περιγυρίζουνε τώρα και σε στολίζουνε, στόλισμα, και καύχημα του χωριού που βγάινε τέτοιους γονέους σαν εσάς, που ανυστερόβουλα το υπηρετήσατε και ως στερνή σας δωρεά του δωρήσατε τούτα τα χαρισάμενα παιδιά.

Ήρθα, ακόμη, Σοφία, ν' αναθιβάω και να πω και για την πατρογονική σου οικογένεια, την πατρογονική σου ηθική προίκα, τη μάνα σου, κι εκείνο το γέρο κρη-

τικό δρυ, τον πατέρα σου τον Παυλή, και την λαμπρή συναστεριά των αδελφών σου, των δύο αρχαγγέλων της πατρίδας, το Θεοφάνη και τον Βαγγέλη, που σκοτώθηκαν στον πόλεμο του '40. Τον Πέτρο, τον Γιάννη, το Γιώργη, το Μανώλη, το Μιχάλη, το Σίμο και τη Μαρία, που εμπέστησε μπλιό ν' ανιμένει από χρόνια τον μαύρον άγγελο νάρθει για να την πάει κι εκείνη εις τσ' απάνω Αρμένους των ουρανών όπου πάεις τώρα κι εσύ Σοφία, ν' ανταμώνεις το παιδί σου το Μιχάλη, τ' αγαπημένο μας το Φάνη, τον άντρα σου και τ' αδελφια σου, εν ταις σκηναίς των δικαίων ενθ' αναπαύονται. Μια λεηλατημένη από το Χάρο οικογένεια, που υπηρέτησε με ισόβια θητεία κι αυτοθυσία την πατρίδα και την κοινωνία, απλόχερα και χουβαρντάδικα καθώς χουβαρντάδικα ήτونه κι η ψυχή όλων σας σ' αισθήματα και πράξεις για τους φίλους, τους συνανθρώπους, και το κοινωνικό σύνολο.

Χωριανοί μου και ξενομερίτες φίλοι μας.

Η Σοφία η Λαμπαθίνα, καθώς το γνωρίζετε καλά, ήταν μια από τις πιο ωραίες στην ψυχή και στη μορφή γυναίκες του χωριού, που, καθώς έγραφα τελευταία για τις παλιές μανάδες του χωριού, που μια-μια φεύγουν και μας αφήνουν φεύγοντας την πίκρα της ορφάνιας, που γίνεται νοσταλγία, καθώς διαβαίνομε ρούγες και γειτονιές αναζητώντας την παρουσία τους, το πρόσωπό τους το γλυκό που πρόβαλε από την αυλή ή το περβάζι του παραθυριού χαμογελώντας και χαιρετώντας μας με μια κίνηση του χεριού, που το 'νοιωθες σαν το χέρι της Παναγίας να σου χαιδεύει το πρόσωπο με τρυφεράδα και στοργή περισσή.

Συλλογίζομαι τούτη την πικρή ώρα τις γερόντισσές μας αυτές, συλλογίζομαι το δράμα μαζί και το θαύμα των μανάδων τούτου του χωριού, που γεννήσανε κι αναθρέψανε παιδιά στα δύσκολα χρόνια τα παλιά, κι είχανε να παλαίψουνε για να τ' αναθρέψουνε μ' άγριες στερήσεις, ανέχειες κι αγωνίες, για να τα μεγαλώσουν και να τα παραδώσουν στην κοινωνία, με ψηλά το μέτωπο της τιμής και της υπερηφάνειας, τη σημερινή μετωπική γενιά του χωριού, που συνέχεια της είναι τα νέα παιδιά, και τ' άλλα που βρίσκονται ακόμη εις τ' άγουρα χρόνια, βυζαγμένα όμως κι αυτά και προκοδοτημένα με την ηθική παρουσία των αξιών και των ανθρωπιστικών ιδεών των μανάδων και των πατεράδων, των παππούδων και των γιαγιάδων, τούτου του χωριού του μικρού του μέγα.

Σοφία του Λαμπαθέ, όλοι οι χωριανοί κι οι αποδέλοιποι φίλοι και εδικοί, που σε γνωρίσαμε και σ' εχτιμήσαμε, δε σε ξεχνούμε όπως να ζούμε.

Κι από μας τσι παλιότερους αρμενιανούς, που όσον πάει και φτάνει η ώρα η ψυχή μας ν' ανοίξει πανιά για το ταξίδι το στερνό, καλήν αντίαμωση, Σοφία.

X.M.

ΜΝΗΜΗ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΙΩ. ΒΑΣΜΟΥΛΑΚΗ

Λέγαμε Γιώργη, και θέλαμε να πιστεύομε, όσο κι αν τα μαντάτα, που παίρναμε ήταν πικρά και σαν τα φιδία μας εζόνανε, θέλαμε να πιστεύομε πως δεν μπορεί, θα τότε νικήσεις θέλει πάλι το Χάρο. Δεν μπορεί, λέγαμε, το κουράγιο του Βασιμούλη κι η δυνατή του κράση θα τα βγάλουνε πέρα κι ετούτη τη φορά, και θα τότε ξαναϊδούμε στο χωριό να κάθεται με το Γιανναράκι, τον Βιρρό και τον Σκαντάλη στο τραπεζάκι του στου Μαντωνανά, να πίνει την τσικουδιά του. να ξεφλουδίζει το φυ-

Ο Γεώργιος Ιωάννου Βασιμουλάκης

στίκι και ν' αναθυμάται τα παλιά να μας τα διηγάται και να χαιρείται τα σημερινά. Να καλαμπουρίζει και νομάσε περιπαίζει εμάς καμπούσους λιναρομπάμπικους ως μας έλεγε, σαρακοσιανούς χορτοφάγους, που θα πάμο από την αναφραγιά και την περνα πρώτοι στον Προφήτη Ηλία ξενηστικομένοι και στερημένοι τις μικιές καθημερινές χαρές της ζωής: Του νόστιμου φαγητού και τσι τσουγκρίσματος του ποτηριού, του ξενυχτιού και τσι τραγουδιού σ' αυλές, γειτονιές και συντροφιές, τέτοιες μάλιστα ανγοστιάτικες νύχτες που ξεμωαλίζουμε με τσ' αστροφεγγιές και τα φεγγαρομαλάματα τους. Όλα ετούτα τα σπιθηρίσματα της ζωής που στα 'σβησε, Γιώργη, το θανατερό γνότο του χάρου. Κι έλα δα συ να το πιστέψεις, πως αυτή η αστείρευτη ζωητή ορμή, αυτή η λα-

τρεία, το πάθος κι η χαρά της ζωής τον ανεξέπλητον ύπνο κοιμάται σ' ετούτο τον κρέβατο, που σε λίγες στιγμές θα κληθούμε να δώσουμε τον τελευταίο ασπασμό...

Χωριανοί μου και ξενομερίτες φίλοι. Παίρνοντας ο Χάρος το Βασμούλη, παίρνει μαζί ανεπίστροφα μια από τις τελευταίες αναλαμπές από κείνο το παλιό αρμενιανό εύθυμο πνεύμα, που ξεκίνησε από τον Πλάτανο, ανέβαινε στη σπετσαρία του Γιατρού κι έμπαινε κατόπι στα μαγαζιά του Λαμπροκλή, του Τάσο, του Γιαννιού και του Τσακιρακιού, για να πάρει κατόπι την Απάνω Γειτονιά, περνώντας από σπίτια και ρούγες, ώστε να φτάσει στον Βασμούλη την αυλή. Κι ως εγκρίνιαζ' ο γέρος π' αντιβάρο του ήταν η ημεράδα η γλυκύτητα και η αγιότητα της μάνας Χρυσάνθης, που την καλοσύνη της και της ψυχής της τις χάρες εβύζαζε στα παιδιά της. Κι ήτανε μια δωρεά της μοίρας τ' ότι τη θέση της στο σπίτι επήρε η νύφη της η Δέσποινα, π' αυτή στάθηκε τ' ατσάλενιο αντιστήλι τ' αντρούς της σ' όλα τα φυσαιρία και τους κυματισμούς της ζωής του. Ωσπου περάσαν οι μπόρες κι οι ανεμικές κι ήρθαν οι ρόδινες στιγμές κι η σημερινή ανθοφορία, μ' αυτή τη συναστεριά τα παιδιά και τα εγγόνια π' ανταμείψανε τους κόπους τους. Κι αξιωθήκανε στο τέλος της ζωής τους να τα ιδούνε αποκατεστημένα, και να τα χαρούνε ευτυχισμένα. Να τους συντροφεύουνε και τους συμπαρασταθούνε σ' ανήμπορα χρόνια τα στερνά των γηραιών, καθώς συμπαραστέκονται και στο χωριό, στις ανάγκες και στις δοκιμασίες του.

Χωριανοί και φίλοι μας ξενομερίτες. Ο θάνατος του Βασμούλη ήταν ο σαλιαδόρος απου' κλείσε την πόρτα κείνης της παλιάς, γεμάτης χιμούς, αισθήματα κι αναστεναγμούς ζωής, με τις μεγάλες ιδέες, τα όνειρα, τις πίστεις και τις ψευδαισθήσεις, τους φανατισμούς, τους ενθουσιασμούς και τους φτερουχισμούς της ψυχής. Ζωής που τούτος ο λεβεντάνθρωπος μας την έζησε και γεύτηκε με το κουτάλι τις πίκρες, τις γλύκες και τις χαρές της, γιατί έτσι 'να τούτου του κόσμου το γραφτό, καθώς μας το λέει ο ποιητής:

“Τα γέλια με τα κλάματα, με τη χαράν η πρίκα μίαν ώραν εσπαρθήκασι κι ομαδί εγεννηθήκα”.

Εμείς οι χωριανοί, τούτη την πικρή ώρα του επιτάφιου αποχαρτετισμού, σφιγγόμε το χέρι στα παιδιά, στα εγγόνια και στην αδελφή τη Μαρίκα, την τρυφερή αυτή κορυφή του πολυκλώνου δέντρου των Βασμούλακιδών, κι εκφράζομε την οδύνη του χωριού για το χαμό τούτου του γελαστού, του όμορφου και πασίχαρου ανθρώπου μας. Που δεν θα τότε ξαναϊδούμε και δεν θα μας ξαναϊδέει.

Γιώργη Βασμούλη, χαιρέ! X.M.

ΣΤΟ ΒΑΣΜΟΥΛΗ

Αν ήταν εις το χέρι μου, δεν θα μας έφευγες ποτέ θα 'μενες για παράδειγμα, γέροντα αετέ

Εβουβήθηκαν τα πουλιά, ξεράθηκαν μαζέδες μας έφυγε ο μερακλής, απ' τους παλιούς γλεντζέδες

Εζήληψε ο χάροντας, τ' Αρμενιανιά σου γλέντια σε πήρε για να σβήσουνε, του κάτω κόσμου ντέρτια

Σε όλα μέσα ήσουν, στη κάθε ηλικία πάντα με το χαμόγελο, δεν κράταγες κακία

Πειράζεις σε πειράζανε, με λεβεντιά και ήθος για πες μου πως την κράταγες, τέτοια καρδιά στο στήθος Τ' αγαπημένα πρόσωπα, εμείς δεν θα πεθαίνουμε θα 'χουμε αστέρια φωτεινά, κι από αυτά μαθαίνουμε

Θα σ' έχω μέσ' τους ζωντανούς, κι όχι στους πεθαμένους μισό αιώνα ζήσαμε, παρέα στους Αρμένους

Σε χαρητώ και σ' αγαπώ, κι αν τύχη κάποια μέρα και βρεις τον άλλον Γιώργη μας, που είχα γω Πατέρα δώσε του την αγάπη μου, κι αυτός μαζί με σένα είσαστε πρόσωπα για με, τα πιο αγαπημένα

Σπύρος Παπαγιαννάκης

ΜΝΗΜΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. ΦΡΕΣΚΑΚΗ

Στέφανε, φίλε μου σεβαστέ, διαλεχτέ κι αγαπητέ άνθρωπε του χωριού. Ήρθομε να σ' ανταμώσομε, στο κόλυβό σου, αλίμονο, και στης ψυχής σου το συναπάνταμα τούτη τη φορά. Κι είμαστε όλοι εδώ, φίλοι κι εδικοί, γερρόντοι και νιοί, ξενομερίτες κι αρμενιανοί, τ' αρμενιανία σου, Στέφανε, που τ' αγαπούσες και σ' αγαπούσαν, που δε θα τα ξαναϊδέεις και δε θα σε ξαναϊδούμε να διαβαίνεις τσ' αρμενιανούς δρόμους και να μας έρχεσαι στη συντροφιά με τη γνώριμη κορμωστασιά, τη λυγεράδα και την ανάλαφρη, την εφηβική περπατησιά. Να μας απλώνεις στην κουβέντα τα θησαυρίσματα της μνήμης σου, που τα απόθεσες και στο βιβλίο σου, καθώς σε τράπεζα

Ο Στέφανος Φρεσκάκης

καταθέσεων εθνικών θησαυρών, τ' αποθησαυρίσματα αυτά της ψυχής σου ενός αιώνα ζωής. Σ' εκείνο το βιβλίο σου για τους “Αρμένους στο παρελθόν”, που καθώς το 'λεγα κι όταν το παρουσίαζα το '91 στον αυλόγυρο της Παναγίας, είναι μια πράξη στοργής και τρυφερότητας για τούτο τ' αγαπησιάρικο χωριό της ομορφιάς, της Ελευθερίας και της κρητικής Ιστορίας, που φύλλο της Ιστορίας αυτής είσαι κι εσύ, Στέφανε. Βιβλίο που φρονηματίζει, τέρπει και διδάσκει τις αρετές των παλιών μας, την ευθύτητα και την ευτυχία τους, και όχι μόνο σε ώρες πολέμου, αλλά και στην καθημερινή πράξη και την ατομική συμπεριφορά που δεν είχε άλλο μετράδι κι άλλες απαιτήσεις από τη δημόσια ζωή και ηθική του καθενός. Πράγμα που ίσχυε βέβαια και για σένα, Στέφανε. Τελευταία μάλιστα, σ' όσα γνωρίζαμε κι εκτιμούσαμε για τη ζωή σου, προστέθηκαν τα γραπτά μαζί με τις προφορικές μαρτυρίες συνομήλικων σου ανθρώπων, τους οποίους, ρηνοκινδυνεύοντας τη θέση και τη σταδιοδρομία σου, βοήθησες και συμπαρυστάθηκες στη δοκιμασία τους. Καθώς μου διηγούνταν, πριν από χρόνια (τα γράφει εξάλλου και σε βιβλίου του) ο παλιός αριστερός και φημισμένος συγγραφέας Γιάννης Μανουσάκας, που σε χρόνους πονηρούς και δισεκτους ως διοικητής χωροφυλακής Ρεθίμνου τον επροστάτησες, με τον τρόπο σου, εσύ κι η γυναίκα σου, η αξέχαστη αρχόντισσα, με την πιο ευγενή σημασία της λέξης, κόρη του ρομαντικού εκείνου ευπατριδή Αλέξανδρου Βελιδάκη.

Και για να ξαναγυρίσομε σ' αρμενιανιά.

Πέρασε, Στέφανε, το φετινό Δεκαπεντάγουστο κι εμείς περιμέναμε, κι ως το ξέραμε πως δε θα σε ξαναϊδούμε (περιμέναμε γιατί η ψυχή τ' ανθρώπου δείχνεται όπ' αγαπά ανυπότακτο του νου κι ονειροπαρμένη σαν τον παιδί) περιμέναμε σ' απεναντινό εκκλησιδάκι μας της Κομηθείας ν' ακούσομε τη σιγαλή, κατασκευτική φωνή σου, και να ιδούμε την αποπνευματωμένη μορφή σου στο

στασίδι, όπου έπαιρνες θέση πάντα τέτοιες ημέρες για να ψάλλεις τα απολυτικά, το “πιστεύω” και το “Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς”. Μ' εκείνη τη γλυκύφογγη ψάλωδία της χαμηλόφωνης παράδοσης, που δίδασκαν κι έκαναν κανόνα ζωής οι παλιοί της ορθοδοξίας, σαν τους δυο Αλέξανδρους, τον Παπαδιαμάντη και τον Μωραϊτίδη, τους αγαπημένους μας συγγραφείς. Κι ύστερα, μετά την απόλυση της ακολουθίας, να κάτομε πάλι στον αυλόγυρο της Παναγίας ή τ' Άη Γιαννιού και να συνεχίσομε τις ατελείωτες κουβέντες μας και τα παινέματά μας για τούτη την πατρογονική “γη της ανδρείας”, ως την αποκαλεί ο Σολωμός στον “Κρητικό” του, για τη μοίρα της και την ιστορία της.

Λέγαμε τελευταία, ως θα το θυμάται η ψυχή σου, ν' αναμαζώσομε τις μνήμες μας και τα χαρτιά μας, να τα βάλωμε σε μια τάξη και να τα τυπώσομε για να τα περιώσομε από την αφάνεια και τον αφανισμό τα περασμένα μεγαλεία του χωριού και την πνευματική του περιουσία. Γιατί ο καιρός περνά, κι ο μαύρος άγγελος παραμονεύει, με το πρώτο παραπάτημα να μας αρπάξει την ψυχή. Είχε παρμένους κιόλας τους πλια παλιούς και τους πλιά καλούς της παλιάς φρουράς του χωριού, τελευταία μάλιστα το Μαργακουδοβασιλή, το Γιατρό και το Βασμούλη το Δημήτρη. Κι ένα - δυο που του ξεφεύγανε είχε βαλμένο το συνεργό του την αρρώστια να πριονίζει και να ξεφλουδίζει το σώμα τους, γιατί η ψυχή τ' ανθρώπου αντιστέκεται πάντα και δε δέχεται να γονατίσει. Και καθώς το λέγαμε με το στίχο του Ερωτόκριτου τότες, να θεληματέψει “να διαβεί τσ' αραχνασιμένες πόρτες” και ν' αρνηθεί το φως τούτου του κόσμου του καλού. Που κι εσύ, Στέφανε, με την έγνοια σου, με τη δουλειά σου και με τα γρανήματα σου, μας εβοήθησες να τότε γνωρίσομε καλύτερα και βαθύτερα, να τον αγαπήσομε και να μεριμήσομε για την ανάδειξη, την προστασία και τη σωτηρία του από προσβολές και εισβολές αλλότριων βαρβαρικών απάνθρωπων ηθών και συμπεριφορών, και άνομων κερδοσκοπιών.

Αποχαρτετίσασε, Στέφανε, θέλω να σ' ευχαριστήσω από μέρους του χωριού μας και για την άλλη προσφορά σου. Τούτα τα προκοδοπημένα κι αναθρεμένα με τις αρετές σου παιδιά κι εγγόνια, που συνεχίζουν, εμπλουτίζουν κι ανανεώνουν την ευγενή παράδοση, τη λεβεντιά, τη φιλότιπη και την αρχοντιά του σπιτιού σου, του χωριού σου και του ηησιού σου. Στέφανε φίλε μου, Χαιρέ!

X.M.

Σεβαστέ μας Στέφανε,

Το Διοικητικό Συμβούλιο Αρμενιανών της Αττικής ο Κριτοβουλίδης εκφράζει την ειλικρινή θλίψη του και απευθύνει τον ύστατο χαρτετισμό στο μακρινό σου ταξίδι.

Ο Σύλλογος θεωρεί πάντα σαν τη καλύτερη πολιτιστική κληρονομιά με την οποία τον τίμησες -τόσο αυτόν όσο και τους Αρμένους γενικότερα με το βιβλίο σου “ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ”. Ο Σύλλογος για την μεγάλη αυτή τιμή και τη γενικότερη συνεργασία σου μ' αυτόν αισθάνεται την υποχρέωση και σου δίδει σήμερα την υπόσχεση πως θα φροντίσει να συνεχίσει και να συμπληρώσει το έργο σου αυτό, ταυτόχρονα επιφυλάσσεται όπως σε καταλληλότερο χρόνο οργανώσει ειδική τελετή τιμής και μνήμης για την κοινωνική και πολιτιστική προσφορά σου στο τόπο. Στα παιδιά, στα εγγόνια και στα ανίψια σου μαζί με τα συλλυπητήρια μας ευχόμαστε υγεία και η θύμηση ο τρόπος ζωής και η συνολική προσφορά σου ν' αποτελούν πόλοιο παρηγοριάς και θάρρους για τη ζωή τους.

Σεβαστέ μας Στέφανε αιώνα σου η ΜΝΗΜΗ.

Το σχολειό μας

Μέρος Πρώτον

Ανέγερσις διδασκηρίου

Το διδασκηριον ανηγέρθη κατά το έτος 1879 δαπάναις της κοινότητος Αρμένων Αποκορώνου. Δι' ερανικού καταλόγου, συνταχθέντος υπό των προκρίτων της Κοινότητος εισεπράχθη το δαπανηθέν ποσόν, ευχαρίστως και άνευ δυστροπίας και διετέθη δια την ανέγερσιν.

Η ανέγερσις εγένετο επί του γηπέδου της Κοινότητος ονομαζομένου "Χοντρολή". Η ονομασία προήλθεν από την πελώριαν ελαία η οποία είχε φυτρώσει ως αγρία και ενεβολιάσθη ήμερη, τσουνάτη υπό των κατοίκων.

Εξελέγη το μέρος αυτό διότι τότε ήτο το μέσον του χωριού και απείχεν πολύ από την Τουρκικην συνοικίαν, η οποία κατελάμβανε την βορειοδυτικην πλευράν της Κοινότητος.

Το «παλιό σχολιό»

Πλούσιο υλικό για τους μελετητές της Ιστορίας του χωριού μας βρίσκετε στο κτήριο του Δημοτικού Σχολείου. Είναι το αρχείο του σχολείου, από την ίδρυσή του μέχρι από τα τελευταία χρόνια λειτουργίας του. Αποτελείται από Μαθητολόγια, Βιβλία Πιστοποιητικών, Πρωτόκολλο, Βιβλίο πρακτικών σχολικής εφορίας,

Φάκελο εισερχομένων εγγράφων, Βιβλίο ιστορίας του σχολείου κλπ. Δυστυχώς οι συνθήκες φύλαξης του, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, δεν είναι οι καλλίτερες, με αποτέλεσμα μέρος του, άγνωστο πόσο, να έχει χαθεί ή καταστραφεί και το υπόλοιπο να έχει κακά γράμια. Η ιστορία του σχολείου είναι σημαντικό μέρος της ιστορίας του χωριού από όπου μπορούν να αντληθούν πολύτιμες πληροφορίες και συμπεράσματα, ιδιαίτερα για την κοινωνική κατάσταση και την ζωή του χωριού μας. Οι δάσκαλοι, το πλήθος των μαθητών, τα προγράμματα και τα μαθήματα διδασκαλίας, οι βαθμοί, οι προαγωγές, τα εκποτικά μέσα τα σχολικά βοηθήματα και τα βιβλία, ο αριθμός των μαθητών και συμπεριφορά τους, οι μη διδακτικές δραστηριότητες αργότερα τα συσσίτια και ο σχολικός κήπος κλπ είναι θέματα που θα πρέπει να καταγραφούν όσο υπάρχουν ακόμα διαθέσιμες πηγές.

Σήμερα δημοσιεύουμε μερικές σελίδες που αναφέρονται στην ιστορία του σχολείου και στους δασκάλους που δίδασκαν καθώς και σε μια εγκύκλιο του Νομαρχιακού Επιθεωρητή Χανίων και Σφακίων του 1904, που δίνει οδηγίες για την τήρηση των βιβλίων πιστοποιητικών σπουδών. Τις σελίδες αυτές περίπου υποκλέψαμε, αντιγράφοντάς τις επειδή η "αρμοδία" τοπική αρχή αρνήθηκε να θέσει στην διάθεσή μας, αντίγραφο τους ή τρόπο μελέτης τους. Δυστυχώς δεν έχουμε τίποτα άλλο στη διάθεσή μας.

Ας ελπίσουμε ότι σύντομα θα σταματήσει αυτή η αδιαφορία, και το αρχείο θα φυλαχθεί, θα συντηρηθεί και θα τεθεί στη διάθεση όσων επιθυμούν να το μελετήσουν.

Γιάννης Σ. Τσακίρακις

Ίδρυσις του σχολείου

Το σχολειόν ιδρύθη κατά το έτος 1885 με τας τέσσερας κατωτέρας τάξεις και χωριστήν την φοίτησιν αρρένων και θηλέων. Η χρονολογία αυτή σημαίνει την ίδρυσιν σχολείου δημοσίου, καθ' ότι προηγουμένως υπήρχον σχολεία μονοτάξιου τύπου εις τα οποία εδίδασκον διδάσκαλοι, ουχι βεβαίως πτυχιούχοι της εποχής των, αλλά περισσότερο εγγράμματοι των άλλων κατοίκων. Ως ιδιωτικοί οι διδάσκαλοι αυτό επληρώνοντο υπό των γονέων των μαθητών.

Τοιοῦτοι δάσκαλοι οίτινες εδίδασκον ως ιδιωτικοί ήσαν: Χρήστος Καλλιβρετάκης, Λαμπροκλής Βιστάκης, Χρυσάνθη Αναστασιάδου, Μαρία Βιστάκη, Πέτρος Θεοδοράκης.

Προαγωγή του σχολείου

Επειδή οι Αρμένιοι ήσαν κέντρον του τέως Δήμου Αρμένων του 4^{ου} της Επαρχίας Αποκορώνου και ήτο το μόνον χωριόν εις το οποίον υπήρχεν διδασκηριον δαπάναις της Κοινότητος και εις το οποίον ενεγράφετο μαθηταί ερχόμενοι εξ όλου του Δήμου, δια τούτο το σχολειον από κατώτερον δημοτικό όπου ήτο με τέσσαρας τάξεις, Πρώτη, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, προήχθη εις ανώτερον Δημοτικόν Σχολειον με προσθήκην δύο ακόμη τάξεις Πέμπτην και Έκτην. Η προαγωγή του σχολείου εγένετο επί Κρητικής Πολιτείας εν έτει 1909 και το γεγονός τούτο εορτάσθη ως ευτυχές γεγονός, υπό των διδασκάλων, των αρχών και πολλών κατοίκων.

Διδάσκαλοι κατωτέρου σχολείου δημοσίου διδάξαντες εις Αρμένους

- 1) Καλλιβρετάκης Χρήστος εξ Αρμένων
- 2) Ανδρουλάκης Κωνσταντίνος εκ Ρεθύμνου
- 3) Καλογιαννίδης Λεωνίδας εκ Παλαιάς Ελλάδος
- 4) Μανιουδάκης Κωνσταντίνος εκ Προβάρματος
- 5) Μπυράκης Ιωσήφ εκ Ρεθύμνου
- 6) Καραγιαννάκης Μάρκος εκ Φρε
- 7) Λουλουδάκης Νικόλαος εκ Χανίων
- 8) Φραντζεσκάκης Γεώργιος εκ Βάμου
- 9) Παπαγιαννάκης Σπυριδών εξ Αρμένων
- 10) Λαγουμιτζάκης Ιωάννης εκ Φρε
- 11) Ανδριανή Παναγυράκη εξ Αρμένων
- 12) Ελένη Καραπατάκη

Διδάσκαλοι διδάξαντες εις το ανώτερον Δημ. Σχολειόν

- 1) Γ. Προβιάκης
- 2) Μεν. Σαβάρης

- 3) Ελένη Βιριράκη εξ Αρμένων
- 4) Αικατερίνη Ρουλάκη
- 5) Αγγελική Καβρουλάκη εξ Αρμένων
- 6) Ι. Μεσαρχάκης
- 7) Ελένη Δαρατσιανάκη
- 8) Ιωάννης Περάκκης
- 9) Ευστάθιος Τζομπανάκης εκ Προβάρματος
- 10) Δημοσθένης Παπαμάρκου εκ Νέου Χωριού
- 11) Ανδριανή Παναγυράκη εξ Αρμένων
- 12) Αναστασία Παπαγιαννάκη εξ Αρμένων
- 13) Ευρυδίκη Τζουστάκη εξ Αρμένων
- 14) Αναστασία Θεοδοράκη εξ Αρμένων
- 15) Παράσχος Σταυρίδης
- 16) Μαρία Παπαγιαννάκη εξ Αρμένων
- 17) Ελευθέριος Παπουτάκης εξ Αρμένων
- 18) Ιωάννης Χαραλαμπίτης εξ Αρμένων
- 19) Υακίνθη Αρδαχθιαννάκη εξ Αρμένων
- 20) Δημήτρα Κελαϊδή εκ Νέου Χωριού
- 21) Μαρία Σκανδάλη εξ Αρμένων
- 22) Δέσποινα Αγιανιωτάκη εξ Ιεράπετρας
- 23) Αθηνά Χαρίτου εκ Καλυβίων
- 24) Αικατερίνη Τζουστάκη εξ Αρμένων
- 25) Ευλαμπία Παπαδάκη εκ Πλάκας
- 26) Νικόλαος Βαγιωνάκης εκ Νέου Χωριού
- 27) Μαρία Πολάκη εκ Σφακίων
- 28) Χρήστος Καλλιτσάκης εκ Μαχαρών
- 29) Ιωάννα Κεκεδάκη εκ Πεμονίων
- 30) Χρήστος Ι. Πετράκης από την Ασή Γωνιά Αποκορώνου
- 31) Κοτζαμπασάκη Στέλλα
- 32) Δημήτριος Κ. Παπαδομανωλάκης από τους Μαχαίρους Αποκ.
- 33) Γεώργιος Ευτ. Κατράκης από Χανιά 1984-85
- 34) Ε. Σπαντιδάκης 1985-87

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Ο ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΧΑΝΙΩΝ & ΣΦΑΚΙΩΝ

Προς τους κ.κ. Προϊσταμένους των διηρημένων και τους Διδασκάλους των αδιαφώντων δημοτικών σχολείων αμφοτέρων των φύλων.

Κύριοι Διδάσκαλοι

Τα έντυπα ταύτα βιβλία πιστοποιητικών σπουδής, αποσταλέντα ημίν υπό της Σεβαστής Ανωτέρας Διευθύνσεως της Παιδείας, να παραδοθούν ημίν, θα χρησιμοποιείτε εις το εξής αντί των μέχρι τούδε προχειρών τρηθέντων συμφώνως προς τα εν εκάστη στήλη αναγεγραμμένα. Πάντα τα πρόχειρα βιβλία πιστοποιητικών σπουδής τα από της ιδρύσεως του σχολείου τρηθέντα θα αντιγράψητε ορθώς εις τα έντυπα ταύτα, θα φυλάξητε δε αυτά μέχρις ου επιθεωρήσας βεβαιώσω μετά ταύτα την ακρίβειαν της αντιγραφής. Ο αριθμός των εκδομένων πιστοποιητικών ενδεικτικών και απολυτηρίων δεν θα διακόπηται από έτους εις έτος αλλά θα τηρήται συνεχής. Μεταξύ του τέλους ενός σχολικού έτους και της αρχής του επομένου θα μνημια σείρα κενή εις την οποίαν δεν θα γράφηται παρά μόνον το σχολικόν έτος. Εις τα βιβλία ταύτα θα σύρητε οριζόντια γραμμάς εν εκάστη σελίδι ισοπεχούσας αλλήλων, χάριν της κανονικής τήρησεως του βιβλίου, θα αριθμήσετε δε ευκρινώς πάσας τας σελίδας. [...]

Πας όστις κατά την χρήσιν του βιβλίου τούτου περιέλθη, εις απορίαν τινά οφείλει να αποτανηή προς ημάς αναφέρον τον πράγμα, να το παρήσχωμεν τας απαιτουμένας οδηγίας. Η επιθυμία, τέλος, ημών είναι να τηρηθή το βιβλίον τούτο μετά πάσης καλαισθησίας, ακριβείας και τάξεως, να προφυλάσσηται δε μετά των λουτών από πάσης φθοράς.

Εν Χανίοις τη 16 Απριλίου 1904

Ο Νομαρχιακός Επιθεωρητής
Ν. ΠΙΜΠΑΛΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

“Σαν Χειμωνιάτικη Λιακάδα”

Της Αλκυόνης Παπαδάκη

Κυκλοφόρησε λίγο πριν το καλοκαίρι, όπως γράψαμε και στο προηγούμενο τεύχος, το βιβλίο της Αλκυόνης-Παπαδάκη, “Σαν Χειμωνιάτικη Λιακάδα”, από τις εκδόσεις “Καλέντη”.

Μυθιστόρημα που αφιερώνετε “Σε εκείνους που μπορούν να κρατούν στο χέρι τους ένα κογγύλι και να ονειρεύονται το πέλαγος...”. Στο μύθο παρακολουθούμε, μια μεγάλη οικογένεια, να απογειώνεται στο παράδεισο και να προσγειώνεται στην κόλαση, προσπαθώντας να επιβάλλει καθένα ζ την άποψή του. Οι χαρακτήρες, η Ζώγια που θύμιζε χειμωνιάτικη λιακάδα, ο Ελευθέρης ο κλιβανεύς, η Μπέση το καταπιεσμένο υγρό, η Πυτίνα η μητέρα των πάντων, ο Γρηγόρης ο μάγος της τουλούμπας, ο Σώτος ο μέγας επιστήμων, η Γλύκα το πολύχρωμο φυσητό γυαλάκι, και οι υπόλοιποι, προσπαθούν να ζήσουν τη ζωή τους, καθένας με το δικό τους τρόπο, δημιουργώντας ένα σύμπλεγμα που

στο τέλος αφήνει μόνο τη στάχτη. Στη στάχτη αυτή προ-σπαθούν να ζήσουν οι εναπομείναντες από τους ήρωές μας. Συναισθήματα πολύπλοκα, σύνθετοι νεοελληνικοί χαρακτήρες, και πλοκή που κρατά το ενδιαφέρον αμείωτο μέχρι το τέλος. Βαθίοι φιλοσοφικοί στοχασμοί που αφορούν τις στάσεις του ανθρώπου απέναντι στη ζωή παρεμβάλλονται στο κείμενο χωρίς να κουράζουν και να αποσπούν την προσοχή από την υπόθεση, ίσως και το πιο ενδιαφέρον μέρος του βιβλίου. Γλώσσα σύγχρονη, ζωντανή, λες και μιλούμε εμείς, βασικό χαρακτηριστικό πλεονέκτημα του καλλιτεχνικού λόγου της Αλκυόνης. Μια κατάθεση ψυχής και τέχνης.

Όπως είτε και η φιλόλογος Μαρία Πριπάκη στην παρουσίαση του βιβλίου στα Χανιά “είναι ένα παιχνί-δι εύθραυστων ισορροπιών, ένα παιχνίδι ρίσκου ζωής και θανάτου, ένα παιχνίδι σκιών και αποχρώσεων των λέξεων, που αναδύονται από τη βαθιά θάλασσα της συνολικής ύπαρξης της Αλκυόνης Παπαδάκη”.

“Είναι μερικοί άνθρωποι που δεν μπόρεσαν ποτέ να διαβάσουν το μυστικό σημείωμα που άφησε μέσα τους ο Θεός. Δεν είχαν το απαιτούμενο φως για να το διαβάσουν. Και τ’ άφησαν διπλωμένο να κτρινίζει σε ένα κρυφό συρταράκι της ψυχής τους.”

Είναι μερικοί άνθρωποι που, όταν πέσει στα χέρια τους η χαρά, δεν ξέρουν πως τους ανήκει. Και σαστίζουν. Τη φέρνουν από δω, τη γυρνάνε από κει, ώσπου ανοίγουν ένα λάκκο και τη θάβουν, όπως κάνουν με τα κόκαλα τα σκυλιά.

είναι μερικοί άνθρωποι που πίστεψαν αλήθεια πως ο Θεός αγαπάει τους μουτρωμένους.

Χαρά σ’ αυτούς που γέμισαν την ψιχή τους και διάβασαν τραγουδιστά το μυστικό τους σημειωματάκι.

Αν το ’σκισαν μετά, αν το ’καμαν, το έκαναν μόνο και μόνο για το κέφι τους. Για να κλείσουν μάτι στο Θεό.

Χαρά σ’ αυτούς που πάστηκαν στο δόλωμα της ζωής και σπατάρισαν μέσα στα δίχτυα της. Αν τα τρύπησαν μια στιγμή και ξαναβήγαν στο πέλαγος, το ’καναν μόνο και μόνο για να ’χουν τη χαρά να ξαναπιαστούν...” (Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Μια σύντομη αυτοπαρουσίαση από τη δεύτερη σελίδα του βιβλίου

Γεννήθηκα στο Νιο Χωριό, πολύ κοντά στα Χανιά. Ο πατέρας μου ήταν δάσκαλος. Η μάνα μου ονειροπόλα... Όσο ήμουνα παιδί, η οικογένειά μου περνούσε δύσκολες έως τραγικές καταστάσεις. Έτσι αναγκάστηκα να ψάχνω από τότε τα μονοπάτια της φυγής. Εκείνη την εποχή μιλούσα με τα δέντρα, τις κάργιες που φύλιαζαν στα κυπαρίσσια του κήπου μας, τους θάμνους και τις πέτρες. Μου άρεσε ακόμη να φέρνω στο μυαλό μου διάφορες λέξεις και ν’ ανακαλύπτω το χρώμα και τη μυρουδιά τους.

Τελείωσα τη Γαλλική Σχολή κι ύστερα ήρθα στην Αθήνα με τ’ όνειρο ν’ αλλάξω τον κόσμο. Αρχισα τις επαναστάσεις και τις ανατροπές και το μόνο που κατάφερα ήταν να σπάω συνεχώς τα μούτρα μου. Ευτυχώς που όλα έγιναν έτσι ακριβώς όπως έγιναν. Χαλάλι. Είδα, έμαθα κι ένιωσα τόσα πολλά!

Όταν κατάλαβα πως δεν μπορούσα ν’ αλλάξω τον κόσμο, είπα: εντάξει, θ’ αλλάξω τον εαυτό μου. Πολύ το διασκέδασα που την πάτησα κι εκεί. Τελικά σκέφτομαι, προς το παρόν δηλαδή, γιατί πάντα το ψάχνω, πως επανάσταση είναι να ’χεις τα μάτια της ψυχής σου ανοιχτά να επιμένεις, ν’ αγαπάς τη ζωή και να φροντίζεις να μην τη μολύνεις με το πέρασμά σου.

Όσο για το γράψιμο, έγραφα από παιδί. Το πρώτο μου γραφό ήταν ένα ραβασάκι στο Θεό. Η αλήθεια είναι πως, όταν μεγάλωσα αρκετά, έκανα φιλότιμες προσπάθειες να μην μπλεχτώ στα γρανάζια της λογοτεχνίας. Φοβόμουν μήπως κάποια μέρα αυτή η ιστορία με καπελώσει. Μάταιος κόπος! Φαίνεται πως μερικοί γεννιούνται με τούτη την περίεργη διαστροφή στο κεφαλάκι τους. Τουλάχιστον με παρηγορεί το γεγονός πως το καπέλο μου δεν μου ’κρυψε ποτέ τα μάτια και τ’ αυτιά μου.

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Η μπόρα • Το κόκκινο σπίτι • Το χρώμα του φεγγαριού
- Σκισμένο ψαθάκι • Αμάν...αμάν! • Οι κάργιες

Γιάννης Σ. Τσακίρακις

«ΦΤΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΣ ΤΟΥ»

Ο έρωτας και η παντρεία είναι σαν το λαχείο π’ αδέ κερδίζεις, μια ζωή θα το ’χεις το μαρτύριο

Έτσι την έπαθε πριν από κάμποσα χρόνια κι ένας πεντακακομοίρης (κείνος και μοναχός του) την άλλη μέρα που παντρεύτηκε, κι ήτονε όρη και δυο βουνά.

Λακουδοπήγουνη, ροδομαγουλάτη, βελουδογλυκοχειλάτη και μελιστάλαχτη (προπάντως) η κερά ντου τώρα, την άλλη μέρα του γάμου άρχισε να δείχνει τα κουσουρία της. Άντε γυναίκα να πάμε στο χωράφι, με τίποτα αυτή, ποιος είδε το Θεό και δεν τότε φοβήθηκε. Ποιος θα με βοηθά στσι δουλεύεις τη ρωτά –δεν άκουσες το παπά ήντα μας επαράγγλενε προχθές την ώρα τση στέψης να βοηθά ο ένας τον άλλο πως κι από τση δυο πέτρες βγαίνει τ’ αλεύρι. εννοούσε φαίνεται το χειρόμυλο –ναι του κάνει αυτή– μόνο που η από κάτω μένει ακούνητη (τώρα δεν ξέρω τι εννοούσε με το “η από κάτω”). Εν πάση περιπτώσει αυτό ’τανε το λιγότερο.

Ηντάτονε η καλή τση γλώσσα –μεγάλο πράμα– καλιά να μην τ’ άνοιγε το χρυσό τση το στόμα– δεν εδέχοντο μιλιά ούτε για δουλειά ούτε για συνεννόηση ούτε για καλό ούτε για κακό. Σαλεμένο στο νου είχανε τον άντρα τση οι συγχωριανοί ντου γιατί τελευταία ηγαίνοντας οπουδήποτε, δε χρησιμοποιούσε το δρόμο –παρά πήγαινε από τα χωράφια του κόσμου– αν και ο δρόμος ήτανε δίπλα. Μια φορά κάποιος τον έφτασε στον αγρονόμο γα δίκη. Όταν τον ρώτησε γιατί καλέ μου άνθρωπε δεν πας το δρόμο του Θεού άγουμε δίπλα από τα χωράφια που περνάς– ο πεντακακομοίρης είπε το πρόβλημά του πως “κάθε προί που φεύγω κυρ-αγρονόμο από το σπίτι μου η γυναίκα μου λει: “κακή ώρα να σου ’ρθει στο δρόμο που πορπατής γι’ αυτό πάω από τα χωράφια”. Αθώς θαρρώ πως εβήγκε ο κατηγορούμενος –

για τότε βέβαια γιατί αν συνέβαινε σήμερα– σίγουρα άλλη θα ’τανε η απόφαση για το κακομοίρη, μ’ όλη τη σημασία τση λέξης. Γλυκοσύλιση την είχε θορεμένη ο άτυχος.

Γλωσσάρι

κουσουρία = ελαττώματα
στέψη = στεφάνωμα
σαλεμένο = έχει κινηθεί, έχει κουνήσει
γλυκοσύλιση = γλυκιά και καλή ζωή δίπλα στο σύντροφό σου
χειρόμυλος = οικοσκευή παλαιότερων χρόνων – άλεθαν σιτηρά, όσπρια κλπ

Τερεζογιάννης του Χρήστου ο γυιός ο μεγάλος

Συνάντηση με τον Δήμαρχο του Δήμου Αρμένων

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

Η συνάντηση αυτή είχε εθιμοτυπικό χαρακτήρα με την έννοια ότι, ο Σύλλογος εξέφρασε και από κοντά, τις ευχές του για την ευόδωση και επιτυχία του δύσκολου έργου του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου γενικότερα. Στη συνέχεια η συνάντηση εξελίχθηκε σε συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων πάνω σε πολιτιστικά κυρίως θέματα που αφορούν, κατ' αρχήν, το Δημοτικό Διαμέρισμα Αρμένων, με

Φωτογραφία από τη συνάντηση, στην οποία εικονίζονται, από αριστερά: ο Ταμίας του Συλλόγου Γ. Βαγιωνάκης, ο Δήμαρχος Π. Καραγιαννάκης, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γ. Φρεσκάκης και ο Αντιπρόεδρος Γ. Τερεζάκης.

κυρίαρχο εκείνο που αναφέρεται στις, προτεινόμενες εκδηλώσεις από το Σύλλογο για το έτος 2000, αφιερωμένες στο έργο και τη μνήμη του ιατρού Γεωργίου Μιχελιογιάννη.

Ο κ. Δήμαρχος εξέφρασε τη χαρά και την ικανοποίησή του για τη συνάντηση και παράλληλα τόνισε την αναγκαιότητα συντονισμού και κυρίως του ορθού προγραμματισμού των κάθε λογής πολιτιστικών εκδηλώσεων στην ευρύτερη διοικητική περιοχή του Δήμου Αρμένων.

Ακολούθησε ανταλλαγή απόψεων και τελικά, αφού υποχραμίστηκε και από μέρους του Δήμου η εκτίμηση της αναγκαιότητας απόδοσης της πρέπουσας τιμής στο Γεώργιο Μιχελιογιάννη, (έγινε άλλωστε υπό-

μνηση ότι και το τοπικό Συμβούλιο του Δημοτικού Διαμερίσματος Αρμένων έχει αποφασίσει θετικά σ' αυτό το θέμα), ο κ. Δήμαρχος πρότεινε τη, σε σύντομο χρόνο, σύσκεψη μιας διευρυμένης ομάδας προσώπων που θα εκφράζουν την ευρύτερη κοινότητα των Αρμένων, μέσα δε απ' τις απόψεις της ομάδας αυτής να εξασφαλισθεί η όσο γίνεται πιο πλατιά αποδοχή, συναίνεση, με στόχο την αυξημένη προσδοκία επιτυχίας του επιδιωκόμενου σκοπού.

Ο Δήμαρχος επίσης αναφέρθηκε στις προσπάθειες που κάνει για τη λειτουργία Νηπιαγωγείου στο κτήριο του Δημοτικού σχολείου Αρμένων, στην ολοκλήρωση του εκσυγχρονισμού του δικτύου ύδρευσης των χωριού μας στην σύνδεση της νέας δεξαμενής στο δίκτυο, και στην

αντικατάσταση του αγωγού τροφοδοσίας της (καταθλιπτικού αγωγού), στην περισυλλογή των σκουπιδιών με το νέο απορριμματοφόρο όχημα, στην αξιοποίηση του νερόμυλου των Αρμένων στην κήρυξη του ως διατηρητέου μνημείου, την ενδεχόμενη απαλλοτρίωση του και ένταξή του σε πρόγραμμα αξιοποίησης.

Εκ μέρους του Συλλόγου τέθηκε επίσης το θέμα της συνεργασίας στην έκδοση της εφημερίδας του συλλόγου, και προτάθηκε στον κ. Δήμαρχο να διατεθεί χώρος στην εφημερίδα όπου θα δημοσιεύονται οι δραστηριότητες του Δήμου και των Δημοτικών Διαμερισμάτων. Αποφασίστηκε να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για την καλύτερη συνεργασία.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1999

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

Η βραδιά επίσης περιελάμβανε και λαϊκό μουσικό πρόγραμμα, άξιο πολλών συγχαρητηρίων, που άνοιξε με τ' αδέρφια Νίκο και Ειρήνη Κουρομμελάκη,

στην κιθάρα και στο τραγούδι αντίστοιχα, και συνέχισαν για ένα δίωρο περίπου οι Γαβριηλίδου Ευγενία στο τραγούδι, Νικολάου Θεοδωρή στο τζουρά και στο τραγούδι, Αβέρκιος Διονύς στο τουμπελέκι και Νικολάου Δημήτρης στο τραγούδι. Ο χώρος πλημμύρισε

με γλυκές νότες και όμορφες φωνές. Οι πρώτοι ανοίγουν το χορό, όλοι χαμογελούν, όλοι τραγουδούν, χειροκροτούν, χαίρονται. Δεν καταλαβαίνουν πως περνάει η ώρα. Πέντε το πρωί και όλοι έχουν γίνει ένα. Η κιθάρα και το τουμπελέκι αλλάζουν χέρια και οι νέοι του χωριού φτιάχνουν αυτοσχέδια χορωδία με επικεφαλής τον Παπά Μανώλη.

Την ωραία αυτή βραδιά που έκλεισε τις πρώτες πρωινές ώρες, εκτός όλων των Αρμενιανών, τίμησαν με την παρουσία τους και χαϊρέτισαν, ο χωριανός μας βουλευτής κ. Σήφης Μιχελιογιάννης, ο Δήμαρχος του Δήμου Αρμένων κ. Παντελής Καραγιαννάκης και ο Πρόεδρος του Τ.Σ. Αρμένων Γ. Χαλβαδάκης. Το πρόγραμμα παρουσίασε με ιδιαίτερη επιτυχία η κ. Ελένη Τσιτσιρίδου. Έτσι αποχαρτούν το καλοκαίρι οι Αρμενιανοί. Συγχαρητήρια γι' άλλη μια φορά σ' όλους τους συμμετέχοντες και στους διοργανωτές και πάντα τέτοια. Μακάρι νάταν η ζωή μας ένα τέτοιο Αρμενιανό βράδυ! Και του χρόνου.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΟ ΜΙΧΕΛΙΟΓΙΑΝΝΗ

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

Στην επιτροπή ειδικότερα συμμετέχουν οι :

- Βαγιωνάκης Γιάννης, Ταμίας Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Καλλιβερέτακης Νίκος, Αντιδήμαρχος
- Κολώνης Χρίστος, Μέλος Τοπικού Συμβουλίου Αρμένων
- Κουτσουπάκης Παύλος, Μέλος Τοπικού Συμβουλίου Αρμένων
- Μαραγκουδάκης Ντίνος, Μέλος Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Μπουρνάζος Χαράλαμπος, Ιστοριοδίφης
- Παπά Μανώλης Νικολακάκης, εφημέριος του χωριού μας
- Στυλιανομανωλάκης Γιάννης, Μέλος Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Τερεζάκης Γιάννης, Αντιπρόεδρος Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Τσακιράκης Γιάννης, Γ. Γραμματέας Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Φρεσκάκης Γιώργος, Πρόεδρος Δ. Σ. "Κριτοβουλίδη"
- Χαλβαδάκης Βασίλης, Πρώην Κοινοτικός Σύμβουλος
- Χαλβαδάκης Γιώργος, Πρόεδρος Τοπικού Συμβουλίου Αρμένων

Έργο της Επιτροπής αυτής είναι να μελετήσει εκτενέστερα το όλο θέμα και να προβεί στις όποιες, κατά τη γνώμη της, προκαταρκτικές ενέργειες κριθούν απ' αυτήν αναγκαίες. Οφείλει δε να ενημερώσει σε σύντομο και εύθετο χρόνο τους θεσμικούς φορείς που θα έχουν την ευθύνη της τελικής κατάστρωσης και υλοποίησης του προγράμματος των εκδηλώσεων που τελικά θα προκριθούν.

Στις 22 Αυγούστου 1999, η Επιτροπή συνεδρίασε για πρώτη φορά, στο γραφείο της πρώην Κοινότητας Αρμένων. Αντικείμενο της συνεδρίασης υπήρξε ο καθορισμός βάσεων και παραμέτρων απαραίτητων για την εκκίνηση προς την κατεύθυνση υλοποίησης του προγράμματος και σχήματος εκδηλώσεων.

Έτσι αποφασίστηκαν:

1. Ο χρόνος πραγματοποίησης των εκδηλώσεων, οι οποίες αποφασίστηκε να γίνουν εντός του Αυγούστου του έτους 2000.
2. Η προκαταρκτική εξέταση και μελέτη, του χώρου που προτάθηκε από το Σύλλογο για την ανέγερση προτομής (ή άλλου μνημείου που τελικά θα επιλεγεί) από ειδικούς εμπειρογνομήνες.
3. Ονοματοδοσία, αφιέρωση του χώρου εις μνήμη Γ. Μιχελιογιάννη χωρίς ν' αποκλειστούν η διάθεση άλλου χώρου εφόσον κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις εφόσον θα εκρίνετο τελικά ως ο καταλληλότερος.
4. Η από τον Δήμο Αρμένων έναρξη διαδικασιών διάθεσης και ονοματοδοσίας του σχετικού χώρου.
5. Ο μέσα σε εύλογο χρόνο, καθορισμός των παράλληλων δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο όλο πρόγραμμα εκδηλώσεων.
6. Η κατ' αρχήν μελέτη και μεθόδευση τρόπων εξεύρεσης χρηματικών πόρων (χορηγίες, δωρεές κ.λπ.) και η έναρξη συγκέντρωσης δωρεών, αλλά με κύριο στόχο την καλύτερη δυνατή απόδοση των σχετικών προσπαθειών και την εις τον ανώτερο βαθμό εξασφάλιση συνθηκών διαφάνειας και δημοσιότητας εισπράξης και διάθεσης των διάφορων χρηματικών ποσών.

Η ΤΣΙΚΟΥΔΙΑ

Κάπου στη μέση του χωριού, σε ένα πολύ παλιό σπίτι χτισμένο πριν από 150 χρόνια, μένει από τότε η οικογένεια του παππού μου. Περνώντας κανείς από έξω του φαντάζει επιβλητικό αλλά συνάμα και πολύ φιλόξενο. Το χαρακτηρίζει το πέτρινο χτίσιμο του οι καμάρες οι ξύλινες πόρτες με τα μεγάλα μαύρα κλειδιά.

τα βαρέλια αλλά και τον φούρνο που είχε κάθε σπίτι εκείνη την εποχή.

Υπάρχει λοιπόν μια μεγάλη κατασκευή την εποχή εκείνη του γονιού μας σήμαινε νοικοκυριό, αρχοντιά, πλούτο. Είναι όλα αυτά που χρησιμοποιούν για το φτιάξιμο του κρασιού και εν συνεχεία της ρακί - τσικουδιάς. Αυτό θα εξιστορήσουμε εμείς τώρα το

ασβέστη και γαλαζόπετρα για να μην χαλάνε τα σταφύλια από διάφορα παράσιτα.

Τον Σεπτέμβριο μήνα όλα είναι έτοιμα και μια μεγάλη παρέα από άτομα της οικογένειας πάνε για την περισυλλογή των σταφυλιών που μεταφερόταν σε μεγάλες ψάθινες κοφίνες που τις κουβαλούσαν τα γαϊδουράκια που είχαν. Όλα αυτά τα σταφύλια τα έβαζαν στο πατητήρι που ήταν φτιαγμένο για να χωράει πολλές οκάδες σταφύλια μετά άρχιζαν να τα πατούν με δύναμη αλλά και τέχνη ώσπου να φύγει όλος ο μούστος από τα στράφυλα. Μετά τα έκαναν ένα σωρό σε μια γωνιά του πατητηριού τα σκέπαζαν με σανίδες και καντουνάδες πέτρες και τα άφηναν μέχρι το πρωί να στραγγίξουν καλά.

Ύστερα μάζευαν την επόμενη τα στράφυλα και τα έβαζαν σε σιδερένια βαρέλια καλά πατημένα και στο τέλος έβαζαν άμμο και πέτρες για να μην εξατμίζονται ένα σακί. Τον Οκτώβριο το καζάνι ετοιμάζεται, γανώνεται από το γανωματή και για τη συντήρηση του μετάλλου και την καλή ποιότητα της τσικουδιάς. Η φωτιά ανάβει και τα στράφυλα τοποθετούνται μέσα στο καζάνι πάνω σε ταβλιά για να μην κολλήσουν στο μέταλλο.

Μετά μπαίνουν 2 κουβάδες νερό και το καζάνι σφραγίζεται. Δίπλα στο καζάνι υπάρχει ένα βαθύ δοχείο και μέσα έχει παγωμένο νερό, που μέσα του περνά μια κυκλική σωλήνα. Αυτό κάνει το τον ατμό να υγροποιείται. Σε μισή ώρα αρχίζει να βγαίνει το πρωτοράκι και χρησιμοποιείται για ιατρικούς σκοπούς. Σε λίγο βγαίνει η κανονική τσικουδιά και στο τέλος όσο τέλος χάνει τη δύναμή της. Η διαδικασία ξεκινάει από την αρχή, καθάρισμα κ.λπ.

Το ρακοκάζανο (Σκίτσος από το βιβλίο του Κανάκη Γ. Γερωνομάκη, Η Κρήτη στο πρόσφατο παρελθόν)

Μέσα του όμως φιλοξενεί ακόμα ένα μεγάλο θησαυρό που τώρα πια είναι πολύ σπάνιο να βρεις ακόμα και στα σπίτια που προσπάθησαν να τα διατηρήσουν όπως ήταν.

Έχει ακόμα το πατητήρι με το δοχείο του και λίγο πιο πέρα ανάμεσα στα λουλουδία το καζάνι που έβγαζαν αργότερα την τσικουδιά, τις αποθήκες με

πως φτιαγνόταν από την αρχή μέχρι το τέλος.

Ο παππούς μου λοιπόν στα νιάτα του είχε πολλά αμπέλια που ήθελαν το σκάψιμο τους αργότερα το κλάδεμα για να μείνουν μόνο οι καλοί βλαστοί που θα είχαν τη δύναμη να θρέψουν μεγάλα και καλά σταφύλια. Τις νύχτες πήγαιναν και τα ράντιζαν με ένα μίγμα που το έφτιαχναν μαζί με την γιαγιά από

Μαρία Γιανναράκη

☞ συνέχεια από τη σελίδα 11

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΠΑΚΗ

Στις 17 Ιουνίου του 1999 πέθανε στην Αθήνα η Μαρία Κουτσοπούκη σε ηλικία 88 ετών. Η Μαρία Κουτσοπούκη ήταν σύζυγος του Στέφανου Κουτσοπούκη και αδελφή του Νίκου, Πέτρου, Γιώργου, Αργυρώς και Εμμανουήλ Μαντωνανάκη και έφυγε τελευταία από την οικογένεια. Ετάφη στο κοιμητήριο των Αρμενίων Αποκορώνου στις 19 Ιουνίου 1999, ήσυχα κάτω από τα κυπαρίσσια, όπως ήσυχη ήταν και όλη η ζωή της.

Θα την θυμόμαστε πάντα όπως ήταν και όπως ήταν η ζωή της. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον άνδρα της, τον Στέφανο, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον αδελφό της, τον Νίκο, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον γιο της, τον Γιώργο, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον γιο της, τον Πέτρο, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον γιο της, τον Αργυρώ, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά. Ήταν μια γυναίκα που είχε πάντα δίπλα της τον γιο της, τον Εμμανουήλ, και τον οποίο αγαπούσε με όλη της την καρδιά.

του Θεοδώρη και της Ειρήνης ένας ήπιος, γλυκός και ήρεμος άνθρωπος με το χαμόγελο πάντα στα χείλη.

Μια φιγούρα που έφερνε στο νου παλιές, νοσταλγικές εποχές, τότε που οι ασβεστομένες αυλές έλαμπαν από τα χρώματα των λουλουδιών και ευωδίαζε το αγρόκλιμα και το γιασεμί καθώς τα μέλια των παιδιών αντιλαλούσαν στις γειτονιές.

Καλό κατευδίο
Ολυμπία Βεζυρέα Μαντωνανάκη

Έγραψαν για την Ελευθερόπολη

“Ελευθερόπολις”. Τρίμηνη περιοδική έκδοση της Κοινότητας Αρμενών και του Συλλόγου Αρμενιανών Χανίων: “Ο Κριτσοβουλίδης”. Χρόνος 3^{ος}, τεύχος 12^ο, Ιαν.-Μαρτ. 1999, σχ. 25Χ35, σ. 20, εικονογρ.

Δεν ξέρω αν όλοι οι Κοινωνιολόγοι, οι Λαογράφοι και οι Ιστορικοί μας, εκτιμούν σωστά την προσφορά εφημερίδων και περιοδικών τοπικής εμβέλειας και κάπως περιορισμένης κυκλοφορίας. Γιατί, πρέπει να τονιστεί εξ' αρχής, ότι αυτές οι εκδόσεις είναι πραγματικά πολύτιμες και ουσιαστικές! Προβάλλουν, μέσ' από τις μετρημένες, συχνά, σελίδες τους, τοπικά θέματα, προβλήματα, λαογραφικό υλικό, ιστορικό και γλωσσικό, από ανθρώπους ιδιαίτερα προικισμένους και χαρισματικούς, με πάθος πολύ για τον τόπο τους και με μεράκι αστάγαστο. Έτσι μόνον εξηγείται η κυκλοφορία αυτών των φύλλων, ένα των οποίων είναι η “Ελευθερόπολις” των Αρμενιανών, που εκδίδεται για τρίτο χρόνο στην Αθήνα, μ' εκδότη-διευθυντή τον Γιάννη Τσακιράκη και συντακτική Επιτροπή τους: Β. Κουρομυελάκη - Χαρ. Μουρνάζο - Γιάνν. Στυλιανομανωλάκη - Γιάννη Τσακιράκη και Ελένη Τσιτσιριδίου.

Καμαρώνει κανείς τη σωστή δομή του φύλλου και την πλούσια θεματολογία του. Τα κρητικά ιδιοματικά κείμενα, τις μαντινάδες, (αυτή η ροδαρά είναι θαυ-

μάσια σ. 3-4, 9), τα τοπωνύμια, την τοπική ιστορία, την τρυφερή σελίδα 13, 15 “για τις μανάδες μας”, τις διάφορες εκδηλώσεις του Συλλόγου, τα κοινωνικά, τις παιδικές συνεργασίες, τις πνευματικές παρουσίες στο χώρο των γραμμάτων και των τεχνών Αρμενιανών, τις βιβλιοπαρουσιάσεις, κ.λπ. θέματα, που καλύπτονται σ' αυτό το πλούσιο και ευπαρασυστασμένο φύλλο, ενώ ανάλογες είναι και των προηγούμενων φύλλων οι συνεργασίες.

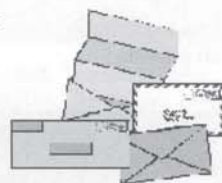
Ευχαριστώ από καρδιάς τον εκλεκτό φίλο κ. Χαρ. Μπουρνάζο για τα τεύχη της “Ελευθερόπολης” που μου δώρισε προ ημερών, σε συνάντησή μας στο Ίδρυμα “Αγία Σοφία”.

Καμαρώνω το έργο και την αγάπη σας για τα πάτρια, για τον τόπο σας τον πατριωτικό. Σας συγχάρω από καρδιάς και καλοτυχίζω τους Αρμένους. Κάποια στιγμή, η αποδελτίωση του υλικού των σελίδων της έκδοσής σας, θα αποτελέσει κεφάλαιο για τον ερευνητή, τον λαογράφο, τον ιστορικό.

Γράφετε Ιστορία και πρέπει να ξεπερνάτε κάθε εμπόδιο για τη συνέχισή της προσφοράς σας. Σας συγχάρω!

Σταμάτης Αποστολάκης

Από τα «Χανιώτικα Νέα», 7/7/99

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΔΩΡΕΑ

ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΜΕΝΩΝ

Για τη βιβλιοθήκη Αρμένων διατέθη, η προσωπική βιβλιοθήκη του Στέφανου Φρεσκάκη, σύμφωνα και με την επιθυμία του. Επιπλέον για τη βιβλιοθήκη Αρμένων δωρίστηκαν από τον γαμβρό του Κων. Τριαρίδη, καθ. Ιατρικής και τέως, Υπουργό και βουλευτή του ΠΑΣΟΚ, σαν πρώτη προσφορά, 2.000 τόμοι βιβλίων (Πανεπιστημιακές εκδόσεις, Λογοτεχνία, Ιατρική βιβλιοθήκη κ.λπ.), η οποία προσφορά θα συμπληρωθεί και με ροιπές αποστολές. Τέλος από την Οικογένεια και το Δήμο Αρμένων αποφασίσθηκε όπως το χρηματικό ποσό, που συγκεντρώθηκε από προσφορές συγγενών και φίλων του εκληπόντος, να διατεθεί -όπως έχει ήδη γίνει- για την αγορά βιβλίων Κρητών λογοτεχνών.

Αντί στεφάνου εις μνήμη Στεφάνου Φρεσκάκη προσφέρθηκαν για αγορά βιβλίων στο Δήμο Αρμένων τα παρακάτω ποσά:

Νίκος Μιχελιουδάκης	30.000
Γεράσιμος Μιχελιουδάκης	30.000
Ανθούλα Σεργεντάνη	30.000
Μάνια Πετρουλάκη	30.000
Τίτινα Σπάθη	10.000
Θεόδωρος και Θέκλα Μουντοκαλιάκη	30.000
Βάσω Δ. Μουντοκαλιάκη	10.000
Γιώργος και Όλγα Φραντζεσκάκη	40.000
Μανούσος και Κατίνα Φρεσκάκη	60.000
Δημήτριος και Κατερίνα Φρεσκάκη	60.000
Δημήτριος και Αργυρώ Αμανατίδου	20.000
Οικ. Βεληδάκη	20.000
Ανώνυμος	20.000
Jan & Clifton	25.000

Παλιά αρμενιανή αρχιτεκτονική και σημερινή αρμενιανή ζωγραφική: Το σπίτι "το Αντρούθοκατερίνης" όπως ήταν παλιά, σχεδιασμένο από την Ολυμπία Βεζυρέα - Μαντωνανάκη.

Η εκδρομή του Συλλόγου μας

Με μεγάλη επιτυχία έγινε και φέτο, στην Κρήτη, η καλοκαιρινή εκδρομή του συλλόγου. Η εκδρομή περιελάμβανε επισκέψεις στο Φόδεθε, Αρκάδι, Ρέθυμνο και συμμετείχαν περίπου εκατό συγχωριανοί μας. Στη φωτογραφία μετά το μεσημεριανό φαγητό, στο χωριό Φόδεθε, η "χορωδία" με επικεφαλής τον παπά Μανώλη τραγουδά ριζίτικα τραγούδια.

ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΡΜΕΝΟΥΣ ΤΟ 2000 ΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Περισσότεροι από 300.000 ιδιοκτήτες ακινήτων σε 100 Δήμους και Κοινότητες της χώρας, μεταξύ αυτών και οι Αρμένιοι θα κληθούν σύντομα να υποβάλουν δήλωση της ιδιοκτησίας τους προκειμένου να καταρτιστεί στις περιοχές τους το Εθνικό Κτηματολόγιο.

Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1397 Β'/7-7-99 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ που κηρύσσει περιοχές του Νομού Χανίων υπό κτηματογράφηση στο Εθνικό Κτηματολόγιο. Οι περιοχές αυτές ορίζονται από τα διοικητικά όρια πρώην Κοινοτήτων και είναι από τον Δήμο Αρμένων : οι πρώην Κοινότητες Αρμένων, Καθισβών, Καρών (Αποκ.), Μαχαιρών, από την υπόλοιπη επαρχία Αποκορώνου οι πρώην Κοινότητες: Βρυσών (Αποκ.), Γαβαλοχωρίου, Καθαμίου, Κεφαλά, Κάνας, Κόκκινου Χωριού, Νίππου, Παϊδοχωρίου, Πλάκας, Σελλίων, Στύλου, Βάμου, Ξηροστερνίου.

Η κατάρτιση των μελετών Κτηματολογίου στις παραπάνω περιοχές, έργο που προϋπολογίζεται ότι θα στοιχίσει πάνω από 50 δισεκατομμύρια δραχμές, ξεκίνησε ήδη με την υπογραφή της απόφασης για την κήρυξή τους υπό κτηματογράφηση. Σε περίπου δύο μήνες θα προκηρυχθεί ο διεθνής διαγωνισμός για την ανάθεση των μελετών, οι οποίες υπολογίζεται ότι θα αρχίσουν περί το τέλος του χρόνου.

Τότε, όσοι έχουν οιαδήποτε ακίνητη ιδιοκτησία στα όρια των δήμων και κοινοτήτων αυτών (διαμερίσματα, μονοκατοικίες, οικόπεδα, αγροτεμάχια, δασικές εκτάσεις, δάση, γεωργικές εγκαταστάσεις, βιομηχανικά κτίρια κ.λπ.) θα πρέπει να τα δηλώσουν, για να περιληφθούν στο Εθνικό Κτηματολόγιο. Ακίνητα που δεν θα δηλωθούν δεν θα μπορούν να πωληθούν, μεταβιβαστούν, κληρονομηθούν κ.λπ.

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Λόγω πληθώρας ύλης δεν καταφέραμε να δημοσιεύσουμε τις συνεργασίες που μας έστειλαν οι: Γ. Καπριδάκης, Σ. Πετράκης, Γ. Στυλιανομανωλάκης. Τους ζητούμε συγγνώμη και τους υποσχόμαστε να δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

Επίσης λόγω έλλειψης συνεργασιών, σε αυτό το τεύχος δεν δημοσιεύουμε τη στήλη μας «Τα ελευθεροπολιτικά».

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗ ΣΤΑ ΣΕΛΛΙΑ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Παρουσία του Μητροπολίτη Κυδωνίας και Αποκορώνου Ειρηναίου και πλήθους κόσμου ο Σύλλογος Σελλιαίων Αττικής με το τοπικό συμβούλιο Σελλιαίων

και ο Σύλλογος Λικοντινιανών, τίμησαν στις 7 Αυγούστου τη μνήμη του μεγάλου ανθρωπιστή γιατρού και βουλευτή Γεωργίου Μιχελογιάννη. Οι ομιλητές Νικόλαος Καντεράκης και Ελευθέριος Γεωργουδάκης ανέπτυξαν με λίγα

λόγια το φιλανθρωπικό του έργο στην επαρχία του Αποκόρωνα στα πολύ δύσκολα χρόνια της επαρχίας. Η ζωή του αποτελεί φωτεινό παράδειγμα για τις επερχόμενες γενιές. Με χιόνι και βροχή, νύχτα και μέρα, με τα ζώα παλαιότερα και με το αυτοκίνητο στη νεότερη εποχή, όπως είπαν οι ομιλητές, ο γιατρός Γεώργιος Μιχελογιάννης περιέθαλψε και στήριξε το πληθυσμό της επαρχίας του Αποκόρωνα επί 60 χρόνια και μάλιστα αφιλοκερδώς. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σύγχρονοί του τον αποκαλούσαν Άγιο Παντελεήμονα. Ο Μητροπολίτης Κυδωνίας και Αποκορώνου έδωσε συχαρητήρια στους Σελλιαίους για αυτή τους την πρωτοβουλία να τιμήσουν το έργο του μεγάλου ανθρωπιστή γιατρού Γεωργίου Μιχελογιάννη. Επίσης χαιρέτησαν την εκδήλωση εκ μέρους της οικογένειας Μιχελογιάννη ο γιός του καθηγητής της Ιατρικής Σχολής Μιχελογιάννης και ο βουλευτής Χανίων Σήφης Μιχελογιάννης. Παρέστησαν Δήμαρχοι, Αντιδήμαρχοι και άλλες γνωστές προσωπικότητες από την περιοχή του Αποκόρωνα. Επακοιούθησε φιλοξενία με νηστίσιμα φαγητά και παραδοσιακό κρητικό γλέντι

Κατατέθηκε πρόταση προγράμματος από τον Σύλλογο Αρμενιανών Αττικής, στην ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ INTERREG II, με τίτλο «ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΔΙΑΦΥΛΛΑΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΡΜΕΝΩΝ-ΧΑΝΙΩΝ»

Η πρόταση αναφέρεται στη συγκέντρωση, ανάδειξη, διαφύλαξη και προβολή των ιστορικών, λαογραφικών και πολιτισμικών στοιχείων του χωριού μας όπως: Συγκέντρωση ιστορικού αρχαιολογικού υλικού, φωτογραφικού υλικού, κλπ, συγκέντρωση και καταγραφή πθών-εθίμων και της ιστορίας του χωριού μας. Παραγωγή και εκτύπωση ειδικού βιβλίου, έκδοση ειδικού ένθετου στην εφημερίδα του συλλόγου μας, και δημιουργία site στο διαδίκτυο (internet).

Έχει προϋπολογισμό 60 εκατομμύρια δραχμές, επιδοτείται κατά 50%, και καταρτίστηκε αφιλοκερδώς από επιτροπή που αποτελούσαν οι συγχωριανοί μας:

Στυλιανομανωλάκης Γιάννης Οικονομολόγος - Συμβ. Επιχειρήσεων, Ταπιορίδης Διευθύνων σύμβουλος της μελετητικής εταιρίας TEMK & A ΕΠΕ, Τσακίρακης Γιάννης Καθ. ΣΕΛΕΤΕ.